

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

**PRETPRISTUPNI EKONOMSKI PROGRAM
2006.-2008.**

Zagreb, prosinac 2005.

SADRŽAJ

UVOD	- 3 -
1. TEKUĆA EKONOMSKA KRETANJA	- 5 -
2. MAKROEKONOMSKI PROGRAM	- 11 -
2.1. Realni sektor	- 11 -
2.2. Inflacija	- 14 -
2.3. Monetarna i tečajna politika	- 16 -
2.4. Vanjski sektor	- 18 -
3. JAVNE FINACIJE	- 23 -
3.1. Srednjoročni fiskalni program za razdoblje 2006-2008	- 23 -
3.2. Upravljanje javnim dugom	- 31 -
3.3. Financiranje deficita	- 41 -
3.4. Fiskalni rizici	- 42 -
4. STRUKTURNE REFORME	- 46 -
4.1. POLITIKA TRŽIŠNOG NATJECANJA I DRŽAVNE POTPORE	- 46 -
4.2. SEKTOR PODUZETNIŠTVA I RESTRUKTURIRANJE	- 50 -
4.2.1. Privatizacija	- 50 -
4.2.2. Restrukturiranje željeznice	- 52 -
4.2.3. Restrukturiranje brodogradnje	- 55 -
4.2.4. Restrukturiranje metalurgije	- 57 -
4.2.5. Poslovno okruženje malog i srednjeg poduzetništva	- 57 -
4.3. FINACIJSKI SEKTOR	- 63 -
4.3.1. Bankovni sustav	- 63 -
4.3.2. Regulacija deviznog sustava	- 65 -
4.3.3. Nadzor nebankovnog sektora	- 66 -
4.4. TRŽIŠTE RADA	- 70 -
4.4.1. Nacionalni akcijski plan zapošljavanja	- 70 -
4.4.2. Sustav socijalne sigurnosti	- 72 -
4.5. POLJOPRIVREDNI SEKTOR	- 76 -
4.6. ZDRAVSTVENI SEKTOR	- 82 -
4.6.1. Reforma zdravstvenog osiguranja	- 82 -
4.6.2. Reforma zdravstvenih usluga	- 83 -
4.7. REFORMA JAVNE UPRAVE	- 86 -
4.8. ODGOJ, OBRAZOVANJE I ZNANOST	- 90 -
5.8.1. Predškolski odgoj i obrazovanje	- 91 -
5.8.2. Osnovnoškolsko obrazovanje	- 91 -
5.8.3. Srednjoškolsko obrazovanje	- 92 -
5.8.4. Znanost i visoko obrazovanje	- 95 -
4.9. OSTALE REFORME	- 98 -
4.9.1. Reforma pravosuđa	- 98 -
4.9.2. Zaštita okoliša	- 101 -
4.9.3. Javna nabava	- 114 -
5. MATRICA PROVEDBENIH MJERA	- 116 -
PRILOZI	
Prilog I. Procjena fiskalnih učinaka strukturnih reformi	- 149 -
Prilog II. Prikaz fiskalnih učinaka projekata financiranih iz fondova Europske unije	- 159 -
Prilog III. Statistički dodatak	- 161 -
Prilog IV. Matrica uspješnosti u provođenju reformi iz PEP-a 2005.-2007.	- 170 -

UVOD

Pretpristupni ekonomski program (PEP), uz Fiskalno izvješće, najznačajniji je dokument koji država kandidat za ulazak u Europsku uniju izrađuje u okviru multilateralnog fiskalnog nadzora. Cilj PEP-a je dvojak: utvrditi prikladnu ekonomsku politiku i strukturne reforme te razviti institucionalne i analitičke kapacitete za sudjelovanje u procedurama multilateralnog nadzora Ekonomske i monetarne unije. Stoga se PEP može shvatiti kao preteča Programa konvergencije i Nacionalnog izvješća o ekonomskim reformama koji predstavljaju godišnju obvezu zemalja članica. Republika Hrvatska prvi je PEP uputila Europskoj komisiji 2004. godine u kojem je predstavila svoj srednjoročni program ekonomske politike za razdoblje 2005.-2007.

PEP 2006.-2008. samostalni je dokument koji se u određenom pogledu i nadovezuje na PEP 2005.-2007. u smislu ocjene stanja hrvatskog gospodarstva i uspješnosti u provođenju mjera u 2005. godini. U njemu se jasno definira srednjoročna ekonomska politika i prioritete u okviru planiranih strukturnih reformi za nadolazeće razdoblje 2006.-2008. na koje se Republika Hrvatska obvezuje s ciljem ostvarivanja snažnijeg gospodarskog rasta i približavanja gospodarstvu Europske unije. PEP 2006.-2008. rezultat je međusobne suradnje niza resornih ministarstava, vladinih ureda i institucija, Hrvatske narodne banke te predstavnika sindikata i poslodavaca.

Ekonomski program prikazan u ovome dokumentu nalazi svoje uporište u programu Vlade Republike Hrvatske za mandatno razdoblje te je usklađen s nizom dokumenata kao što su Smjernice ekonomske i fiskalne politike 2006.-2008. i programi doneseni u okviru suradnje Republike Hrvatske s međunarodnim institucijama. Također, usklađen je i s proklamiranim ciljevima pridruživanja Europskoj uniji te predstavlja okvir svih aktivnosti koje proizlaze iz procesa pregovora sa zemljama članicama Europske unije.

Vlada Republike Hrvatske će sredinom 2006. godine, u suradnji sa socijalnim partnerima, izraditi Nacionalni razvojni program u kojem će utvrditi sve prioritetne gospodarske grane, način na koji će država javnim politikama podupirati rast i razvoj privatnog sektora, utvrditi uvjete restrukturiranja i sanacije velikih industrijskih sustava, plan i okvire izgradnje fizičke infrastrukture (prometne, energetske, informacijske) te prateći program intenzivnog investiranja u ljudski kapital. Nacionalni razvojni plan bit će osnova za razradu regionalne politike Republike Hrvatske, daljnju izgradnju aktivne politike zapošljavanja i programe modernizacije socijalnih usluga države prema stanovništvu.

Sukladno izradi Nacionalnog razvojnog plana ubrzat će se započete aktivnosti u smjeru izrade jedinstvene regionalne politike sredinom 2006. godine, prema uzoru na zakonodavstvo i praksu zemalja Europske unije, a s ciljevima razvoja zakonodavnog okvira, institucionalnih i administrativnih kapaciteta za apsorpciju pretpristupnih fondova Europske unije, a kasnije sredstava Strukturnog i Kohezijskog fonda Europske unije i razvoja međuresorne koordinacije te veza s lokalnim vlastima u sferi planiranja i realizacije razvojnih i infrastrukturnih kapaciteta, te s konačnim ciljem smanjivanja razvojnih obilježja i nejednakog razvoja među različitim županijama kao i stimuliranja prekogranične suradnje sa zemljama članicama EU.

PEP 2006.-2008. sadržajno prati glavne prioritete Republike Hrvatske. Prvo poglavlje prikazuje tekuća ekonomska kretanja u realnom, monetarnom, vanjskom i fiskalnom sektoru. U drugom poglavlju predstavljen je srednjoročni makroekonomski program, podijeljen u

četiri dijela koji detaljno prate prognozu kretanja u realnom sektoru, kretanje inflacije, tečajnu i monetarnu politiku kao i prognozu kretanja indikatora vanjskog sektora. Treće poglavlje daje iscrpnu sliku srednjoročnog fiskalnog programa za razdoblje 2006.-2008. prema međunarodnoj metodologiji GFS 2001, te plan financiranja deficita i upravljanja javnim dugom. Također, razrađuju se scenariji rizika neispunjavanja planiranih deficita, odnosno neto pozajmljivanja/zaduživanja. U četvrtom poglavlju prikazane su glavne strukturne reforme kojima se Vlada Republike Hrvatske posvetila u području tržišnog natjecanja i državnih potpora, privatizacije i restrukturiranja ključnih gospodarskih sektora, malog i srednjeg poduzetništva, financijskog sektora, tržišta rada, poljoprivrednog sektora, sektora zdravstva, javne uprave, odgoja, obrazovanja i znanosti te pravosuđa, zaštite okoliša i javne nabave. U petom poglavlju prikazana je matrica provedbenih mjera koja predstavlja razradu strukturnih reformi na konkretne mjere koje se planiraju provesti u narednom razdoblju. Prilozi PEP-a 2006.-2008., uz statistički dodatak, obuhvaćaju i procjenu fiskalnog učinka glavnih mjera navedenih strukturnih reformi za 2006.-2008. i projekata financiranih iz fondova Europske unije kao i matricu koja ocjenjuje uspješnost u provođenju mjera prikazanih u PEP-u 2005.-2007.

Provedba PEP-a 2006.-2008. omogućit će daljnji i ubrzani gospodarski rast i razvoj, profiliranje socijalnog sustava, a posljedično i unaprjeđenje životnog standarda stanovništva Republike Hrvatske, te će omogućiti značajno i trajno smanjivanje razlika u životnom standardu između stanovnika Republike Hrvatske u odnosu na stanovnike razvijenih zemalja Europske unije.

1. TEKUĆA EKONOMSKA KRETANJA

Nakon skromnog gospodarskog rasta od 1,8% u prvom tromjesečju ove godine, godišnja stopa rasta gospodarstva je znatno ubrzana u drugom tromjesečju i dosegla je 5,1%. Ubrzanje rasta bilo je očekivano nakon neuobičajeno slabih rezultata u prvom tromjesečju, a sada je očividno da je u prvom tromjesečju do usporenja rasta došlo i u Hrvatskoj i u mnogim tranzicijskim zemljama, kao i u cijeloj eurozoni. To privremeno usporavanje ne bi trebalo imati većeg utjecaja na kretanja u godini u cjelini.

Ostvarenom gospodarskom rastu od 5,1% u drugom tromjesečju investicije su svojim rastom od 3,2%, nakon što su usporeno rasle u tri uzastopna tromjesečja, među komponentama potražnje dale značajan pozitivan doprinos. Iako podaci Ministarstva financija ukazuju da su realni kapitalni rashodi konsolidirane opće države bili manji u drugom tromjesečju 2005. nego u istom razdoblju prošle godine, čini se da su investicijske aktivnosti privatnog sektora popunile tu prazninu. Pritom je ključnu ulogu imao rast građevinskih radova koji se odnose na zgrade, uključujući nove građevine i radove na postojećim zgradama.

Pozitivan doprinos gospodarskom rastu u drugom tromjesečju 2005. dao je i neto izvoz robe i usluga. Tome je zasigurno pridonijelo i ubrzavanje rasta na tržištima s kojima Hrvatska ponajviše posluje. Međutim, rast uvoza bio je snažan, što se dijelom može pripisati povećanju cijena energenata i sirovina.

Potrošnja, koja je u drugom tromjesečju porasla za oko 4,4%, i dalje je glavni generator rasta. Uvjeti financiranja potrošnje znatno su se poboljšali u drugom tromjesečju. Promet u trgovini na malo također je snažno porastao, potaknut povećanom prodajom motornih vozila u drugom tromjesečju. Ipak, podaci o porastu prodaje motornih vozila u suprotnosti su i s podacima o broju uvezenih motornih vozila i s podacima o broju novoregistriranih motornih vozila, koji su ostvarili spori rast.

Porast broja osoba zaposlenih iz evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ) i smanjenje broja novo prijavljenih osoba u evidenciju HZZ-a predstavlja pokazatelje koji govore o značajnijem povećanju zaposlenosti. Broj osiguranika Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO) je također porastao, a najveće povećanje je bilo zabilježeno u mjesecu lipnju. Istovremeno, registrirana nezaposlenost i dalje bilježi opadajući trend, a dodatno je smanjena u srpnju i kolovozu, na 16,9%.

Povećanje zaposlenosti bilo je praćeno blagim ubrzanjem rasta realne bruto plaće, sa 1,4% u prvom tromjesečju na 1,8% u drugom tromjesečju, što je potaknulo potrošnju. Usto, stopa rasta bankovnih kredita sektoru stanovništva (bez stambenih kredita) porasla je na godišnjoj razini sa 13,3% krajem 2004. na 15,5% na kraju prvog tromjesečja te na 17,3% na kraju drugog tromjesečja 2005., čime su stvorena dodatna sredstva za rast potrošnje.

Ovakva relativno povoljna kretanja na tržištu rada potaknula su potrošnju, ali nisu značajno povećala inflatorne pritiske. Umjesto toga inflacija je uglavnom bila određena kretanjem cijena energenata i nekim nepovoljnim kretanjima u cijenama prehrambenih proizvoda. Inflacija mjerena potrošačkim cijenama, koja je iznosila 2,7% na kraju prosinca 2004., porasla je na 3,9% na kraju prvog tromjesečja 2005., potom je smanjena u lipnju na 2,9% da bi u kolovozu dosegla 3,1%. Cijene sirove nafte na svjetskim tržištima porasle su u američkim dolarima oko 58% u razdoblju od prosinca 2004. do kolovoza 2005., dok su izražene u

kunama porasle i više, 67,8%, zbog deprecijacije tečaja kune prema američkom dolaru u tom razdoblju. Ipak, stopa rasta cijena benzina na hrvatskom tržištu bila je umjerenija te je na godišnjoj razini iznosila 13,8% u kolovozu. Posljedica toga bio je izravan doprinos cijena nafte inflaciji mjerenoj potrošačkim cijenama od 0,7 postotnih bodova u tom mjesecu.

Cijene prehrambenih proizvoda znatno su pridonijele inflaciji. Rast cijena mesa povećan je sa 3,5% u prosincu 2004. na 8,3% u kolovozu 2005., što je posljedica nastavka djelovanja učinaka suše iz 2003. na stočni fond. Porast cijena poljoprivrednih proizvoda ubrzan je u istom razdoblju sa -0,2% na 5,5%. Čini se da je glavni krivac za povećanje cijena poljoprivrednih proizvoda neuobičajeno kišno ljeto koje je slijedilo neuobičajeno hladnu zimu. Djelovanje oba ova cjenovna učinka nastavit će se u sljedećim mjesecima. Zbog toga bi u bliskoj budućnosti inflacija mogla ostati na sadašnjoj razini ili vrlo blizu te razine, čak i ako se cijene nafte stabiliziraju i ako ostali makroekonomski čimbenici, kao što su stabilnost tečaja i umjereni rast plaća, ostanu nepromijenjeni.

Promatrajući tečaj valja reći da je zbog uobičajene sezonske aprecijacije u drugom tromjesečju tečaj kune prema euru zabilježio pad sa 7,44 HRK/EUR krajem ožujka na 7,31 HRK/EUR krajem lipnja. Tečaj je bio vrlo stabilan u srpnju, ali je u kolovozu uglavnom kontinuirano deprecirao i krajem mjeseca dosegao 7,40 HRK/EUR. U rujnu, mjesecu u kojem vrlo često dolazi do snažne deprecijacije tečaja zbog prestanka priljeva od turizma, zabilježene su određene fluktuacije, ali je tečaj samo blago deprecirao te je 29. rujna iznosio 7,44 HRK/EUR.

Tijekom 2005. i nominalni i realni tečaj kune bio je uglavnom stabilan. Aprecijacija realnog efektivnog tečaja kune (deflacionirano potrošačkim cijenama) iznosila je samo 0,2% u prvih sedam mjeseci ove godine. Deflacionirano cijenama pri proizvođačima deprecijacija realnog efektivnog tečaja iznosila je 1,2% u prvih sedam mjeseci.

Ljetni mjeseci donijeli su važnu novost u monetarnoj politici – prvu povećanu uporabu obrnutih repo operacija središnje banke. Počevši od aukcije održane 8. lipnja, središnja je banka prihvaćala ponude banaka po graničnoj kamatnoj stopi od 3,5%. Iznos ostvaren na aukciji dosegao je maksimum od 4,8 milijarde kuna na aukciji održanoj 24. kolovoza, a prosječan iznos novca stvorenog pomoću obrnutih repo operacija iznosio je 3,4 milijarde kuna u trećem tromjesečju.

Obrnute repo operacije osiguravaju bankama fleksibilan pristup likvidnim sredstvima. One ujedno omogućavaju središnjoj banci da upravlja likvidnošću bankovnog sustava u cjelini bez interveniranja na deviznom tržištu. Tako je dobro prihvaćena i značajna uporaba obrnutih repo operacija dala središnjoj banci novi instrument, utemeljen na kamatnim stopama, koji može nadopuniti instrumente utemeljene na tečaju koji su bili više rabljeni u prošlosti. Naravno, stabilnost tečaja je i dalje jedan od osnovnih zadataka središnje banke budući da stabilan tečaj olakšava ublažavanje inflatornih očekivanja i sprječava šokove u izrazito dolariziranom financijskom sustavu. Međutim, dodatak instrumenta obrnutog repo ugovora omogućava privremeno stvaranje likvidnosti u okruženju stabilnog tečaja te stvara određeni prostor za upravljanje kamatnim stopama.

Osim obrnutih repo operacija, Hrvatska narodna banka nudi mogućnost prekonoćnog depozita, što je drugi instrument utemeljen na kamatnim stopama. Ovaj instrument omogućava bankama da višak sredstava polože kod središnje banke te se njime implicitno određuju najniže kamatne stope. Premda je raspon između kamatne stope na prekonoćne

depozite od 0,5% i obrnute repo stope od 3,5% širok, on ipak daje određene smjernice za kamatne stope te bi središnjoj banci trebao pomoći u djelotvornijem upravljanju monetarnim sustavom u budućnosti.

Mogućnost polaganja prekonoćnog depozita ograničeno je korištena tijekom ljetnih mjeseci. Uz velike devizne priljeve i snažnu potražnju za kunama, banke nisu imale višak kunskih sredstava koji bi polagale u prekonoćni depozit. Snažna devizna likvidnost također je bankama omogućavala da donekle smanje svoju graničnu obveznu pričuvu tijekom ljetnih mjeseci budući da nije bilo potrebe za povećanjem zaduživanja u inozemstvu.

Novčana masa (M1), snažno je povećana tijekom ljetnih mjeseci, te je njezin rast krajem kolovoza dosegao 11,2% na godišnjoj razini. Gotov novac u optjecaju, koji tijekom turističke sezone dosegne svoju najvišu razinu, donekle je smanjen, na 12,7 milijardi kuna krajem kolovoza, što je oko 10,4% više nego u istom razdoblju prošle godine. Depozitni novac, druga komponenta M1, rastao je i u drugom tromjesečju i u prva dva mjeseca trećeg tromjesečja, te je njegova godišnja stopa rasta krajem kolovoza iznosila 6,2%.

Promatrajući monetarni agregat M4, kunski kvazinovac ubrzano je rastao u drugom tromjesečju i prva dva mjeseca trećeg tromjesečja. Ovi su depoziti brzo rasli proteklih godina, dijelom zahvaljujući propisima kojima je bio cilj da ih, u odnosu na devizne depozite, učine povoljnijima za banke. Međutim, kunski kvazinovac ima samo mali udjel u ukupnom kvazinovcu.

Devizni depoziti stanovništva, koji čine najveću stavku M4, imaju tendenciju da najbrži rast ostvaruju tijekom ljeta. Na kraju kolovoza devizni depoziti stanovništva bili su za 7,9% veći nego u kolovozu 2004., što ukazuje na solidan rast tijekom glavne turističke sezone. Devizni depoziti poduzeća znatno su manji i kolebljiviji, a često se povećavaju u razdobljima kad dospijevaju devizne obveze kao što su otplate kredita ili plaćanja uvoza roba i usluga. Možda je to razlog zbog kojega su devizni depoziti poduzeća smanjeni za 7,1% u drugom tromjesečju. Poduzeća uobičajeno rabe višak kunske likvidnosti za kupnju deviza tijekom ljetnih mjeseci kad je tečaj kune najjači, te stoga ne iznenađuje da su devizni depoziti poduzeća značajno porasli u kolovozu.

M4 je ostvario sveukupan rast od 3,4% u drugom tromjesečju te 6,0% u prva dva mjeseca trećeg tromjesečja. Krajem kolovoza godišnji rast M4 iznosio je 10,4%.

Travanjske intervencije središnje banke potpomogle su održavanje visoke likvidnosti bankovnog sektora u drugom tromjesečju. Kamatne stope su stoga bile niske; kamatna stopa na prekonoćne kredite na Tržištu novca Zagreb pala je sa 2,04% u ožujku na samo 0,73% u svibnju. Ipak, u ljetnim je mjesecima zabilježena povećana potražnja za kunama, te je čak i uz početak funkcioniranja obrnutih repo operacija, kamatna stopa na prekonoćne kredite porasla na 1,96% na kraju lipnja, da bi na kraju kolovoza dosegla 5,55%. Paralelno s tim povećavao se i volumen transakcija između banaka kao i na aukcijama kod HNB.

Kamatne stope na trezorske zapise Ministarstva financija također su snižene u drugom tromjesečju, dok su tijekom ljetnih mjeseci blago porasle. Ipak, kamatne stope na trezorske zapise znatno su manje kolebljive od kamatnih stopa na prekonoćne kredite; kamatna stopa na trezorske zapise s rokom dospijevanja od 364 dana pala je sa 5,54% u ožujku na 5,19% u lipnju, da bi potom porasla na 5,25% u kolovozu. Slično tome, aktivne kamatne stope nisu se uvelike mijenjale; kamatne stope na kratkoročne kredite smanjene su sa 8,37% u ožujku na 8,19% u

lipnju te 7,85% u kolovozu. Kamatna stopa na dugoročne kredite trgovačkim društvima s valutnom klauzulom porasla je sa 4,97% u ožujku na 5,47% u lipnju te je u kolovozu iznosila 5,40%, dok je kamatna stopa na dugoročne kredite stanovništvu snižena sa 8,31% u ožujku na 7,22% u lipnju, zadržavši se na istoj razini i u kolovozu.

Povećanje deficita na tekućem računu platne bilance bilo je još jedno važno obilježje drugog tromjesečja. Deficit je iznosio 1,1 milijardu EUR, što predstavlja povećanje od 65,8% u odnosu na drugo tromjesečje prethodne godine. Deficit na tekućem računu porastao je zbog triju čimbenika, od kojih svaki ima ponešto drugačije ekonomske implikacije. Jedan od tih čimbenika bilo je povećanje odljeva faktorskih dohodaka uslijed značajnog povećanja zadržanih zarada i isplata dividendi dioničkih društava, korisnika izravnih inozemnih ulaganja, a koja djeluju u Hrvatskoj. Budući da, po definiciji, zadržane zarade ne uzrokuju stvarne novčane odljeve iz države, već predstavljaju daljnje ulaganje, one uopće nisu štetne za gospodarstvo, unatoč svom negativnom predznaku na tekućem računu.

Godišnje povećanje zadržanih zarada u drugom tromjesečju može se, u određenom dijelu, pripisati činjenici da su gotovo sva dionička društva, korisnici izravnih inozemnih ulaganja, objavila svoju raspodjelu dobiti za prethodnu godinu tijekom drugog tromjesečja ove godine, dok su prošle godine mnoga čekala do trećeg tromjesečja. Unatoč tomu, očekuje se značajno povećanje zadržanih zarada za cijelu godinu, čak iako stopa rasta za tu stavku, u drugom i trećem tromjesečju zajedno, ne bude tako visoka kao stopa rasta samo za drugo tromjesečje.

Drugi čimbenik povećanja deficita na tekućem računu platne bilance proizlazi iz povećanog robnog uvoza. Rast cijena energije glavni je uzrok ovog povećanja. Hrvatska, kao i sve države koje uvoze energiju, osjetila je učinak rasta cijene nafte u svijetu. Ako se isključi uvoz nafte, ustanovili smo da je stopa rasta uvoza, izražena prema stalnom tečaju, zapravo pala s 12,3% u drugom tromjesečju 2004. na 7,4% u drugom tromjesečju 2005.

Konačno, prihodi od turizma nešto su se smanjili u drugom tromjesečju 2005. u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Metodološke promjene koje je uvela središnja banka kako bi se povećao obuhvat anketiranih inozemnih turista dovele su do revizije podataka za 2003. i 2004., što je rezultiralo smanjenjem procjena za prethodne godine. Prihodi od turizma za drugo tromjesečje 2005. bili su niži unatoč blagom rastu broja noćenja turista, zbog porasta udjela turista koji su boravili u neplaćenom smještaju i smanjenja prosječne turističke potrošnje.

Za razliku od tih nepovoljnih kretanja, rast robnog izvoza bio je snažan tijekom prvih sedam mjeseci ove godine. Robni izvoz porastao je u tom razdoblju za 15,8%, izraženo prema stalnom tečaju, što je povećanje od 3,3 postotna boda u usporedbi s istim razdobljem prošle godine. Međutim, taj se rast djelomično može pripisati rastu cijena hrvatskog izvoza naftnih derivata. Ako se isključe naftni derivati i brodovi, za koje je karakteristična vrlo promjenjiva godišnja dinamika, robni izvoz porastao je za 14,5%, što predstavlja povećanje od 5 postotnih bodova u odnosu na isto razdoblje prošle godine.

Na kapitalnom računu, izravna inozemna ulaganja iznosila su oko 600 milijuna EUR u drugom tromjesečju, što je gotovo dvostruko više nego u isto vrijeme prošle godine. To se djelomično može objasniti zadržanim zaradama, kao i kapitalnim povećanjem u nekim bankama u inozemnom vlasništvu, ulaganjima u vađenje nafte i zemnog plina, trgovinu na malo, te u proizvodnju strojeva za poljoprivredu i šumarstvo. Portfeljna ulaganja su, nasuprot

tomu, pala za -200 milijuna EUR nakon bilježenja priljeva od 400 milijuna EUR u drugom tromjesečju 2004.

Inozemni dug Republike Hrvatske nastavio je rasti u prvih sedam mjeseci 2005., no sporije nego u prethodnim godinama. Na kraju srpnja, bruto inozemni dug iznosio je 24,1 milijardu EUR, odnosno 6,5% više nego na kraju 2004. Inozemno zaduženje banaka i ostalih domaćih sektora najviše je doprinijelo rastu inozemnog duga, dok je država smanjila svoj inozemni dug za 325 milijuna EUR.

Indeks pritisaka na devizno tržište, koji je koristan pokazatelj devizne likvidnosti i dobro predviđa moguće poremećaje na deviznom tržištu, u prvoj polovini godine zadržao se blizu svoje povijesne prosječne razine. Te vrijednosti nalaze se daleko od razina koje ukazuju na opasnost.

Promatrajući prema obračunskom načelu, tijekom prvih šest mjeseci 2005. godine na razini konsolidirane opće države ukupno je prikupljeno 47,529 milijardi kuna prihoda što je 45,9% planiranog iznosa na razini godine. Porezni prihodi, koji u ukupnim prihodima konsolidirane opće države sudjeluju s 59,1%, iznosili su 28,083 milijardi kuna tj. 45,4% u odnosu na plan. Najveći doprinos kretanju poreznih prihoda proizižao je iz prihoda od poreza na dodanu vrijednost te doprinosi za socijalno osiguranje. Prihodi od poreza na dodanu vrijednost, s udjelom od 30,5% u ukupno ostvarenim prihodima, porasli su na godišnjoj razini za 4,8% što se može pripisati povoljnim makroekonomskim kretanjima, posebno u trgovini na malo. Socijalni doprinosi, na koje se odnosi oko 31,9% ukupnih prihoda, porasli su u promatranom razdoblju 6,4% na godišnjoj razini. Prihodi od trošarina ostvareni su na razini od 44,3% planiranog iznosa za 2005. godinu pri čemu državni proračun sudjeluje s 74,6%, a izvanproračunski korisnici (Hrvatske autoceste i Hrvatske ceste) s 25,4%. U isto vrijeme, porezom na dohodak, koji je ostvario godišnji rast od 1,7%, državni proračun prikupio je 36,9%, a jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave 63,1% prihoda. Prihodi po osnovi poreza na dobit rasli su godišnjom stopom 33,6%. Pozitivne učinke na ovakva kretanja imala su dobra poslovanja poduzeća u 2004. godini, budući da se porez na dobit plaća po ostvarenim rezultatima prethodne godine. U ukupno prikupljenim prihodima ovog poreza, državni proračun sudjeluje s 70,9%, a jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave s 29,1%.

Ukupni rashodi konsolidirane opće države u prvom polugodištu ove godine iznosili su 49,866 milijardi kuna što je 49,8% planiranog iznosa. Najveću komponentu u ukupnim rashodima (udio od 42,5%) čine rashodi za socijalne naknade koji su ostvareni na razini od 49,9% planiranog iznosa. Pritom je najviše rashoda utrošeno iz državnog proračuna (97,6%) na starosne, invalidske i obiteljske mirovine, a značajne su i naknade za bolovanje, naknade nezaposlenima, naknade za redovni porodiljni dopust te mirovine u inozemstvo. Naknade zaposlenima čine oko 26,0% ukupnih rashoda konsolidirane opće države. U usporedbi s planom za 2005. godinu izvršene su na razini od 48,7% pri čemu se plaće i nadnice, kao najznačajnija komponenta u njihovoj strukturi, zabilježene na razini od 48,5% plana. Rashodi za kamate u promatranom razdoblju čine 6,3% ukupnih rashoda opće države te 64,1% planiranog iznosa za ovu godinu. Najveći dio rashoda za kamate (89,4%) izvršen je na razini državnog proračuna dok je 8,9% te 1,7% zabilježeno na razini izvanproračunskih korisnika odnosno jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Rashodi za subvencije, na koje se odnosi 6,3% ukupnih rashoda izvršeni su na razini od 52,1% planiranog iznosa dok su rashodi za korištenje dobara i usluga, koji čine 10,5% ukupnih rashoda opće države, zabilježeni na razini od 49,0% plana za 2005. godinu.

U prvom polugodištu ove godine, neto stjecanje nefinancijske imovine konsolidirane opće države iznosilo je 4,742 milijardi kuna tj. 48,1% planiranog iznosa za 2005. godinu. Time je nabava nefinancijske imovine u iznosu od 5,172 milijardi kuna nadmašila njenu prodaju (430 milijuna kuna). Valja istaknuti da u ukupnoj vrijednosti nefinancijske imovine, najveći udio (od 70,2%) imaju izvanproračunski korisnici, 19,6% odnosi se na jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, a 10,1% na državni proračun.

U promatranom razdoblju neto pozajmljivanje –zaduživanje odnosno neto zaduživanje opće države zabilježeno je u iznosu od -7,078 milijardi kuna. Promatrano prema razinama fiskalne vlasti, neto zaduživanje državnog proračuna zabilježeno je u iznosu od -4,844 milijardi kuna, izvanproračunskih korisnika u iznosu od -2,513 milijardi kuna te jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u iznosu od 278,5 milijuna kuna.

Ostvareni iznos neto pozajmljivanja-zaduživanja financira se razlikom transakcija u obvezama i transakcijama na financijskoj imovini. Tako je na razini opće države, financiranje u promatranom razdoblju iznosilo 7,078 milijardi kuna, dok je promatrano pojedinačno, na razini državnog proračuna iznosilo 4,844 milijardi kuna, izvanproračunskih korisnika 2,513 milijardi kuna te jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave -278,5 milijuna kuna.

Neto stjecanje financijske imovine konsolidirane opće države smanjilo se za 274,9 milijuna kuna što je rezultat smanjenja i tuzemne i inozemne financijske imovine. Valja istaknuti da su tome najviše pridonijeli izvanproračunski korisnici koji su svoju financijsku imovinu smanjili za 1,109 milijardi kuna pri čemu je najveće smanjenje zabilježeno na stavci novca i depozita.

Ukupno stjecanje neto obveza konsolidirane opće države iznosilo je 6,798 milijardi kuna u prvom polugodištu 2005. godine. Većina zaduživanja bila je na domaćem tržištu, što je rezultiralo neto stjecanjem domaćih obveza od 10,922 milijardi kuna koje su većinom proizašle zbog zaduživanja državnog proračuna. Na inozemnom tržištu opća država je imala veće otplate od novog zaduživanja pri čemu je najviše otplaćeno iz državnog proračuna. Stoga je saldo inozemnih obveza iznosio -4,124 milijardi kuna.

2. MAKROEKONOMSKI PROGRAM

2.1. Realni sektor

Projekcija realnih kretanja u 2005. godini temelji se na DZS-ovoj procjeni tromjesečnog obračuna bruto domaćeg proizvoda (BDP) za prvo i drugo tromjesečje 2005. te na raspoloživim mjesečnim pokazateljima ekonomske aktivnosti u prvih osam mjeseci ove godine. Pri tome su ugrađeni efekti rebalansa proračuna konsolidirane opće države iz srpnja ove godine. Srednjoročne projekcije fiskalnih kretanja za razdoblje od 2006. do 2008. godine usklađene su s kretanjima predviđenim dokumentom Ministarstva financija "Smjernice ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2006.-2008. godine"¹, dok projekcija vanjskotrgovinskih kretanja u znatnoj mjeri uvažava dinamiku izvoza i uvoza prema projekciji platne bilance.

Tablica 1. Projekcije osnovnih makroekonomskih pokazatelja Republike Hrvatske

	2004	2005p	2006p	2007p	2008p
Bruto domaći proizvod, milijuni HRK	207.082	222.688	239.257	256.838	276.074
BDP per capita, u HRK	46.619	50.132	53.862	57.820	62.151
BDP per capita, u EUR	6.220	6.765	7.230	7.761	8.342
Bruto domaći proizvod, % godišnje promjene	3,8	3,9	4,0	4,1	4,3
Realni rast pojedinih komponenti BDP-a:					
<i>Osobna potrošnja</i>	3,9	3,5	3,9	4,0	3,7
<i>Državna potrošnja</i>	-0,3	0,8	0,8	1,3	1,3
<i>Investicije</i>	4,4	3,4	4,9	5,1	5,6
<i>Promjena zaliha (kao % BDP-a)</i>	2,7	3,3	3,1	3,0	2,9
<i>Izvoz</i>	5,4	4,2	5,7	4,7	5,4
<i>Uvoz</i>	3,5	3,4	4,4	3,9	4,2
<i>Indeks potrošačkih cijena, % godišnja promjena</i>	2,1	3,3	3,2	2,8	2,6
<i>Saldo tekućeg računa platne bilance, udio u BDP - u</i>	-5,2	-5,8	-5,3	-4,5	-3,8
Vanjski dug, milijuni EUR, kraj razdoblja	22.675	24.924	26.699	28.684	30.906
Vanjski dug, udio u BDP-u (%), kraj razdoblja	82,1	83,0	83,1	83,2	83,4
Deficit opće države, udio u BDP-u (GKS 2001)	3,9	3,1	2,4	2,2	1,9
Ukupni javni dug, udio u BDP-u	50,7	51,3	49,0	48,4	47,7

Usporavanje ekonomske aktivnosti tijekom prvog tromjesečja ove godine pod utjecajem slabljenja domaće i inozemne potražnje bilo je kratkotrajno te se u drugom tromjesečju gospodarski rast ponovno ubrzao odražavajući snažan rast osobne potrošnje, oporavak investicijske aktivnosti te intenziviranje vanjskotrgovinske razmjene. Prema dostupnim mjesečnim pokazateljima može se očekivati nastavak pozitivnih kretanja i prema kraju godine te očekujemo da bi realni rast BDP-a u 2005. godini tako mogao biti blago viši nego u 2004., uz godišnju stopu promjene od 3,9%. Uz rast implicitnog deflatora BDP-a od 3,5%, projicirana nominalna vrijednost BDP-a u 2005. godini iznosi 222,7 milijardi kuna.

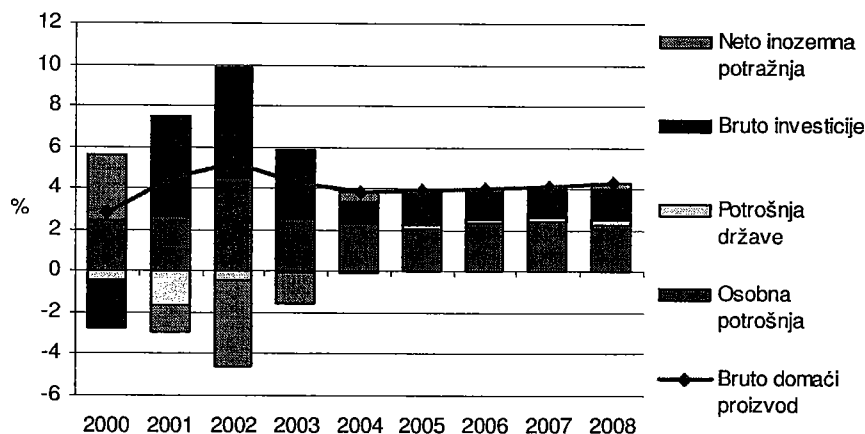
U narednim godinama očekuje se lagano ubrzanje gospodarskog rasta, uz prosječnu stopu realnog rasta BDP-a u razdoblju od 2006. do 2008. godine od 4,0%. Istodobno se očekuje usporavanje rasta potrošačkih cijena, osobito nakon 2006. godine do kada bi trebao iščeznuti negativan utjecaj rasta cijena nafte na razinu domaćih cijena. U razdoblju obuhvaćenom

¹ Projekcija fiskalnih kretanja u okviru PEP-a ne uključuje efekte priljeva sredstava od pretpristupnih fondova EU i očekivanih tekućih rashoda u narednim godinama. Navedeni efekti ipak su uzeti u obzir prilikom izrade "Prijedloga državnog proračuna RH za 2006. godinu i projekcije proračuna za 2007. i 2008. godinu" (Prijedlog Vlade upućen je Hrvatskom saboru 17. studenog 2005.). Prema navedenom dokumentu predviđa se snažan porast državne potrošnje u sljedećoj godini, prije svega na temelju porasta izdataka za dobra i usluge.

projekcijom dinamika implicitnog deflatora BDP-a će ostati iznad razine inflacije mjerene potrošačkim cijenama zbog rasta deflatora državne potrošnje iznad razine promjena potrošačkih cijena uz istodobni brži rast izvoznih prema uvoznim cijenama. Prognozirana prosječna vrijednost implicitnog deflatora BDP-a za razdoblje od 2006. do 2008. tako iznosi 3,2%.

Najznačajniji generator gospodarskog rasta u razdoblju obuhvaćenom projekcijom biti će i dalje osobna potrošnja, čiji će se doprinos realnom rastu BDP-a kretati između 2,1 i 2,4 postotna boda. Nakon blagog usporavanja osobne potrošnje primjetnog od 2002. do 2005. godine, u srednjem roku očekujemo njezin nešto snažniji rast. Prema ostvarenjima za prvih osam mjeseci te procjenama trendova u redovitim i neredovitim izvorima financiranja osobne potrošnje u preostalom dijelu tekuće godine realni raspoloživi dohodak stanovništva bi trebao porasti za više od 3,5% u 2005. godini. Može se očekivati da će rast osobne potrošnje u tekućoj, ali i narednim godinama značajno biti potican rastom plasmana banaka stanovništvu. Učinci transfera države kroz povrat duga umirovljenicima² biti će izraženi primarno u 2006. i nešto snažnije u 2007. godini, što će se odraziti na snažniji rast osobne potrošnje i uvoza. Na temelju projiciranih kretanja transfera države (s povratom duga) te bankovnih plasmana stanovništvu koji usporavaju u 2008. godini može se očekivati i usporavanje osobne potrošnje u tom razdoblju, ali ne značajno jer će navedena kretanja u određenoj mjeri biti kompenzirana ubrzanjem realnog rasta mase plaća. Tako će u cijelom razdoblju obuhvaćenom projekcijom doprinos osobne potrošnje rastu BDP-a ostati stabilan.

Grafikon 1. Doprinosi kategorija agregatne potražnje (postotni bodovi) realnom rastu BDP-a

Nakon stagniranja investicijske aktivnosti u drugoj polovici prethodne i početkom ove godine, dinamika investicija u fiksni kapital zabilježila je oporavak u drugom tromjesečju 2005. Pozitivne tendencije u proizvodnji i uvozu investicijskih dobara sredinom godine upućuju na nastavak oporavka investicijske potrošnje prema kraju godine, iako će njezin rast na razini cijele godine ipak biti nešto niži nego u 2004. godini. No već u srednjem roku se očekuje brži rast investicija, (pretpostavljamo da u razdoblju obuhvaćenom projekcijom neće biti realnih promjena zaliha na godišnjoj razini pa kretanje ukupnih bruto investicija aproksimiramo investiranjem u fiksni kapital). Pozitivni trendovi nakon 2005. godine će prvenstveno počivati

² Ukupno obeštećenje umirovljenika iznosi 13,8 milijardi kuna, od čega 11,5 milijardi kuna glavnice i 2,3 milijarde kuna kamata. U projekciju je uključena pretpostavka da će se većina umirovljenika odlučiti za ubrzanu isplatu polovice iznosa koja će se izvršiti u dvije godine kroz 4 polugodišnje rate, pri čemu će prva isplata biti sredinom 2006., a zadnja početkom 2008. godine. U projekciji je korištena pretpostavka da će veći dio isplaćenog obeštećenja biti korišten za potrošnju.

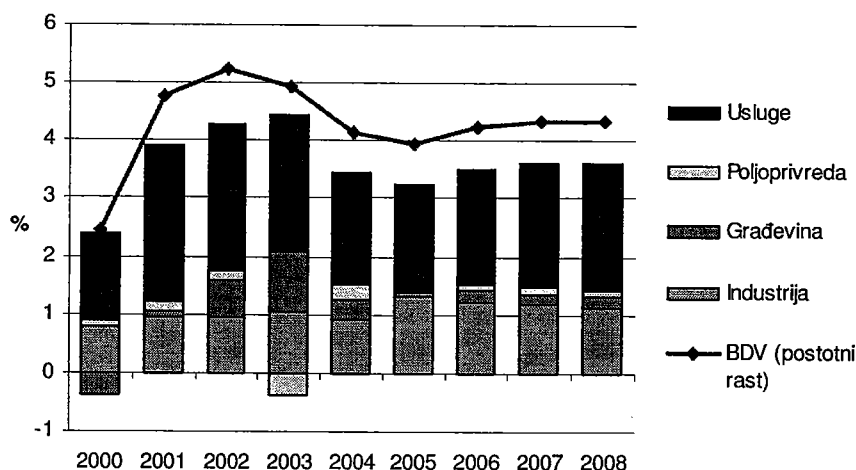
na snažnijem rastu privatnih investicija potpomognutim strukturnim reformama koje će zajedno s napretkom u eurointegracijskim procesima djelovati u pravcu poboljšanja poslovne i investicijske klime. S druge strane, javne investicije će se i dalje nastaviti smanjivati u realnom iznosu, a prema "Prijedlogu državnog proračuna RH za 2006. godinu i projekcije proračuna za 2007. i 2008. godinu" preokretanje tog trenda očekuje se u drugom dijelu projekcijskog razdoblja, što će pridonijeti i nešto snažnijem ubrzanju ukupnih investicija u tom razdoblju.

Pretpostavljamo da će u cijelom razdoblju na koje se odnosi projekcija državna potrošnja imati slabi, ali pozitivan doprinos realnom rastu koji u srednjem roku neće premašivati 0,2 postotna boda. Projekcija proračuna konsolidirane opće države prema ranije spomenutom dokumentu pokazuje da će se u razdoblju od 2006. do 2008. godine nominalan rast državne potrošnje kretati između 4,0% i 5,0% godišnje, pri čemu će potrošnja za dobra i usluge rasti brže od izdataka za nadnice i plaće. S obzirom na projiciranu stagnaciju zaposlenih u javnom sektoru te usporavanje rasta potrošačkih cijena u srednjem roku, izvedena je pretpostavka blagog ubrzanja realnog rasta državne potrošnje u drugom dijelu projekcijskog razdoblja u odnosu na 2005. i 2006. godinu, iz čega proizlazi i predviđeno ubrzanje rasta deflatora državne potrošnje u razdoblju od 2006. do 2008. godine.

U cijelom promatranom razdoblju očekuje se nešto snažniji realan rast izvoza roba i usluga od njihovog uvoza, pod pretpostavkom laganog ubrzanja ekonomskog rasta u eurozoni te kontinuiranog porasta popularnosti domaćih turističkih destinacija. Doprinos neto inozemne potražnje rastu BDP-a u tekućoj godini bi trebao biti blago pozitivan, dok će u naredne tri godine iznositi prosječno 0,2 postotna boda. Tako će u srednjem roku rast BDP-a biti gotovo u cijelosti određen kretanjem domaće potražnje, dok će utjecaj neto odnosa s inozemstvom biti blago pozitivan.

Srednjoročna projekcija bruto dodane vrijednosti (BDV) pretpostavlja potpunu usklađenost obračuna BDP-a prema rashodnom i proizvodnom pristupu, odnosno pretpostavlja se da u razdoblju obuhvaćenom projekcijom nema statističke diskrepancije. Projekcija je usklađena s fiskalnom projekcijom za razdoblje od 2005. do 2008. godine prema dokumentu "*Smjernice ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2006.-2008. godine*" koja predviđa stabilan nominalni rast prihoda od indirektnih poreza umanjениh za subvencije iznad razine nominalnog rasta BDP-a, što implicira brži nominalni rast ukupne bruto dodane vrijednosti u odnosu na BDP. Također, pretpostavljamo da se u srednjem roku struktura gospodarstva neće značajno izmijeniti.

Grafikon 2. Sektorski doprinosi (postotni bodovi) realnom rastu BDP-a i rast bruto dodane

Na temelju tromjesečne procjene obračuna BDP-a i BDV-a za prvu polovicu godine te prema fizičkim i financijskim pokazateljima kretanja dodane vrijednosti dostupnim na mjesečnoj razini, za 2005. godinu procijenjen je rast BDV-a jednak rastu BDP-a (3,9%). Najznačajniji doprinosi tom rastu u ovoj godini trebali bi doći od djelatnosti industrije, prijevoza i trgovine. Pad dodane vrijednosti u djelatnosti građevinarstva zabilježen krajem prethodne i početkom ove godine pod utjecajem završetka investicijskog ciklusa u cestogradnji zaustavljen je u drugom tromjesečju njezinim blagim porastom od 0,7%. Prema fizičkim pokazateljima građevinskih radova dostupnim za prvih sedam mjeseci ove godine te navješćujućim pokazateljima građevinske aktivnosti, vrijednosti neto narudžbi građevinskih radova i izdanih građevinskih dozvola, može se očekivati nastavak pozitivnih tendencija u ovoj djelatnosti. Tako je u 2005. godini projiciran blagi porast dodane vrijednosti u djelatnosti građevinarstva kojim se ipak nastavlja tendencija usporavanja rasta u ovoj djelatnosti. Nasuprot navedenim kretanjima, u poljoprivrednoj djelatnosti (koja uključuje i lov, šumarstvo i ribarstvo) tijekom ove godine prisutne su negativne tendencije za koje očekujemo da će se ublažiti prema kraju godine te da će poljoprivreda na razini 2005. godine dati neutralan doprinos rastu BDV-a.

U srednjem roku pretpostavlja se konvergiranje dinamike dodane vrijednosti u industrijskom i uslužnom sektoru, pri čemu će usluge najviše doprinositi realnom rastu BDV-a (između 2,0 i 2,2 postotna boda), ponajviše zbog dinamičnog rasta u trgovini, prijevozu i financijskom posredovanju tijekom tog razdoblja. Tijekom razdoblja obuhvaćenog projekcijom očekujemo oporavak rasta u djelatnosti građevinarstva generiran u prvom redu privatnim investicijama te blago ubrzanje rasta dodane vrijednosti u djelatnosti poljoprivrede koja bi u 2006. i 2007. godini trebala koristiti i sredstva pretpristupnog fonda SAPARD, namijenjenog poljoprivredi i ruralnom razvoju.

2.2. Inflacija

Tijekom 2004. godine došlo je do blagog ubrzanja inflacije potrošačkih cijena u Republici Hrvatskoj u usporedbi s onom ostvarenom u 2003. godini te se prosječna godišnja stopa promjene indeksa potrošačkih cijena povećala sa 1,8% zabilježenih u 2003. godini na 2,1% u 2004. (što je tek nešto niža stopa od one koja je bila projicirana u rujnu 2004. godine (kada je pisan PEP 2005.-2007.)). Međutim, postojeća projekcija inflacije potrošačkih cijena za 2005.

godinu revidira u značajnoj mjeri inflaciju navise u odnosu na prethodni PEP (za 0,8 postotnih bodova), na što su u velikoj mjeri utjecali šokovi na strani ponude koji su bili prisutni tijekom 2005. godine: to se prije svega odnosi na rast cijena mesa i poljoprivrednih proizvoda na domaćem tržištu, te na rast cijena sirove nafte na svjetskom tržištu³. Osim toga, krajem 2004. godine ostvarene su visoke stope mjesečnog rasta potrošačkih cijena, zbog snažnog poskupljenja poljoprivrednih proizvoda u studenom i prosincu 2004., zbog čega je učinak prijenosa inflacije iz 2004. u 2005. godinu bio veći od predviđenog. Kako se proces vanjskotrgovinske liberalizacije priveo kraju, te se usporio ulazak novih trgovačkih lanaca na domaće tržište, u 2005. su godini oslabjeli deflacijski pritisci koje su ti procesi imali za posljedicu na domaćem tržištu tijekom proteklih godina.

Tablica 2: Usporedba projekcije inflacije potrošačkih cijena u Republici Hrvatskoj (prosječne godišnje stope promjene)

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
CPI, PEP 2005.-2007.	2,2	2,5	2,3	2,2	
CPI, PEP 2006.-2008.	2,1	3,3	3,2	2,8	2,6

U prvih osam mjeseci 2005. godine ubrzala se inflacija potrošačkih cijena u Hrvatskoj sa 2,7% ostvarenih u prosincu 2004. godine na 3,1% u kolovozu 2005., no i dalje je ostala u području niske inflacije. Godišnja stopa temeljne inflacije povećala se sa 2,3% zabilježenih u prosincu 2004. godine na 2,7% u kolovozu 2005. godine. Relativnoj stabilnosti cijena u domaćem gospodarstvu doprinosilo je tijekom 2005. godine, kao i prethodnih godina, nekoliko osnovnih čimbenika - ponajprije relativno stabilan nominalni tečaj kune prema euru⁴, koji djeluje stabilizirajuće na inflacijska očekivanja, te na kretanje uvoznih cijena s područja euro zone. Nadalje, nastavio se trend rasta proizvodnosti u hrvatskom gospodarstvu i trend blagog rasta nominalnih plaća koji je bio prisutan i u 2004. godini. Inflatorni pritisci proizašli iz domaćih izvora trebali bi u 2005. godini biti prigušeni, imajući u vidu da se ne očekuje ubrzavanje rasta osobne potrošnje u 2005. godini u usporedbi s onim ostvarenim u 2004., a rast državne potrošnje trebao bi biti blag.

Dok je krajem 2004. godine domaća stopa inflacije potrošačkih cijena nadmašivala onu ostvarenu u euro zoni za svega 0,3 postotna boda, ta se razlika tijekom ove godine povećala te je u kolovozu dosegla 0,9 postotnih bodova (3,1% u Hrvatskoj u odnosu na 2,2% u euro zoni). Jedan od najvažnijih razloga je taj što u euro zoni nije bilo poremećaja na tržištu prehrambenih proizvoda, tako da je godišnja stopa promjene cijena prehrane u kolovozu iznosila svega 0,7%, dok je u Hrvatskoj bila znatno viša (5,5%). Uz to udio cijena prehrane u košarici za izračun indeksa potrošačkih cijena znatno je viši u Hrvatskoj (32,9%) od onoga u euro području (15,5%). Meso je skupina proizvoda koja ima značajan utjecaj na ukupnu domaću inflaciju zbog velikog pondera od 9,7% u košarici za izračun indeksa potrošačkih cijena⁵, stoga se fluktuacije cijena mesa u velikoj mjeri prenose i na volatilnost inflacije u kratkom roku. Doprinos mesa godišnjoj stopi inflacije potrošačkih cijena povećao se sa 0,3 postotna boda zabilježenih u prosincu 2004. godine na 0,8 postotnih bodova u kolovozu 2005., dok se doprinos poljoprivrednih proizvoda⁶ godišnjoj stopi inflacije povećao sa -0,2 na 0,4

³ Budući da se temeljna inflacija izračunava tako da iz košarice dobara i usluga formirane za izračunavanje indeksa potrošačkih cijena isključe cijene poljoprivrednih proizvoda i cijene proizvoda koje su administrativno regulirane (među ostalim, tu su svrstane cijene električne struje i naftnih derivata), na njen porast utjecao je samo šok na tržištu mesa.

⁴ Nominalni tečaj kune prema euru je tijekom prvih osam mjeseci ove godine (31. kolovoza 2005. u odnosu na 31. prosinca 2004.) aprecirao za 3,8%.

⁵ Udio mesa u košarici za izračun temeljne inflacije još je veći (13,8%).

⁶ Udio poljoprivrednih proizvoda u košarici za izračun ukupnog indeksa potrošačkih cijena iznosi 7,0%.

postotnih bodova. Spomenuti bi šokovi trebali biti prolaznog karaktera, te se ne bi trebali odraziti na povećanje stope inflacije u dužem roku.

Osim toga tijekom 2005. godine uvezeni inflatorni pritisci bili su izraženi u značajnoj mjeri, a ogledali su se, prije svega, u porastu cijena sirove nafte i nekih drugih sirovina (metali, prehrambene sirovine) na svjetskom tržištu, a manjim dijelom i u deprecijaciji kune prema američkom dolaru. Prosječna cijena sirove nafte u kolovozu 2005. je dosegla 61,9 USD za barel, te je bila za 58,5% viša od one zabilježene u prosincu 2004. i utjecala je na značajno povećanje cijena naftnih derivata na domaćem tržištu. Za razliku od 2004. godine kada je aprecijacija kune prema američkom dolaru ublažavala rast cijena sirove nafte, ove je godine zbog deprecijacije kune prema američkom dolaru taj rast izražen u kunama bio naglašeniji (67,8%). Međunarodni monetarni fond⁷ je u rujnu 2005. godine revidirao svoju projekciju kretanja cijena sirove nafte na svjetskom tržištu u skladu s kretanjem cijena na terminskim tržištima sirove nafte sa 46,5 USD na 54,2 USD u 2005. godini te sa 43,75 USD na 61,75 USD u 2006. Te su projekcije u značajnoj mjeri više od onih koje su uzete za pretpostavke na kojima se temeljila projekcija inflacije u PEP-u 2005.-2007., što je vidljivo iz slijedeće tablice:

Tablica 3: Usporedba projekcija kretanja cijena sirove nafte na svjetskom tržištu (USD/barel)

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
MMF, GAS rujan 2004.	37,3	37,3	35,3	34,5	33,8
MMF, GAS kolovoz 2005.	37,8	54,2	61,8	60,0	58,0

U projekciju kretanja inflacije za razdoblje od 2006. do 2008. godine ugrađene su slijedeće bitne pretpostavke: stabilnost nominalnog tečaja kune prema euru, slabi pritisci na rast inflacije od strane domaće potražnje, blagi rast plaća u domaćem gospodarstvu i nastavak rasta produktivnosti. Zadržavanje cijene sirove nafte na visokoj razini od oko 60 USD/barel, te odgođeni učinci ovogodišnjeg rasta cijena naftnih derivata na poskupljenje drugih dobara i usluga, bitni su razlozi zašto su projicirane stope inflacije više nego u prošlom PEP-u. Osim toga u 2006. je godini značajan učinak prijenosa inflacije iz 2005. U projekcijama stope inflacije u razdoblju od 2006. do 2008. godine ostavilo se prostora za mogući porast određenih administrativno reguliranih cijena, te za ukidanje 0-te stope PDV-a na određene proizvode, što će biti potrebno provesti, sukladno regulativi Europske unije. Jedan od rizika vezan uz ostvarivanje postojeće projekcije kretanja inflacije u spomenutom razdoblju je mogućnost da dođe do tzv. drugog kruga učinka porasta cijena nafte na inflaciju. Faktor koji doprinosi riziku da dođe do drugog kruga učinaka porasta cijena nafte na porast inflacije kroz njihovo ugrađivanje u zahtjeve za porastom plaća, odnosi se na to da tržišni sudionici, za razliku od prethodnih godina, u sve većoj mjeri postojeći naftni šok ocjenjuju permanentnim, a ne privremenim poremećajem. To može imati trajan učinak i povećati stopu inflacije u zemlji u srednjem roku. Uz to, porast cijena nafte se može snažnije odraziti i na poskupljenje drugih izvora energije, poput plina i električne energije.

2.3. Monetarna i tečajna politika

Hrvatska narodna banka ostvarila je svoj osnovni cilj, stabilnost cijena, i u posljednje dvije godine. Tako su potrošačke cijene u 2004. godini porasle za 2,7%, a rast cijena nafte u 2005.

⁷ Projekcija objavljena u "World Economic Outlook" (rujan 2005.).

godini imao relativno slab utjecaj na inflaciju pa je godišnja stopa rasta cijena u kolovozu 2005. godine iznosila 3,1%. Odlučujuću ulogu u ostvarenoj stabilnosti cijena i nadalje ima stabilnost tečaja kune prema euru. Osim utjecaja na cijene, stabilnost tečaja osigurava i stabilnost cjelokupnog financijskog sustava, koji pati od visoke izloženosti tečajnom riziku, zbog visokog udjela deviza u ukupnoj štednji u Republici Hrvatskoj.

Na tečaj kune, koji se slobodno formira na deviznom tržištu, HNB utječe deviznim intervencijama, tj. kupovinom i prodajom deviza od poslovnih banaka i države. Devizne intervencije pririjedile su se u 2005. godini u odnosu na prethodne godine. S jedne strane, zabilježen je slabiji priljev kapitala zbog orijentacije države na financiranje na domaćem tržištu, dok se u prethodnih nekoliko godina država financirala pretežito u inozemstvu. S druge strane, promjene u operativnom okviru monetarne politike otvorile su dodatni prostor u vođenju monetarne politike i smanjile potrebu za intervencijama na deviznom tržištu. Tako u trećem tromjesečju 2005. godine HNB nije intervenirao na deviznom tržištu kako bi utjecao na kretanje tečaja.

U travnju 2005. godine su uvedene značajne promjene u operativnom okviru monetarne politike, koje u prvi plan stavljaju indirektno tržišne instrumente. Pokrenute su redovite tjedne obratne repo aukcije za kreiranje likvidnosti, nalik onima koje koristi ECB, čime je HNB nakon dvije godine ponovno dobila instrument za upravljanje likvidnosti i kamatnim stopama na novčanom tržištu. Uz to je instrumentu lombardnog kredita dodana i druga stalno raspoloživa pogodnost – pogodnost prekonoćnog deponiranja viškova likvidnosti na poseban račun kod HNB-a. Ovaj skup mjera – obratne repo operacije, te dvije stalno raspoložive pogodnosti – trebao bi omogućiti i snažnije oslanjanje na vođenje politike kamatnih stopa kao elementa u vođenju ukupne monetarne politike.

Zbog veličine i otvorenosti hrvatskog gospodarstva, HNB se do sada nije mogao u potpunosti osloniti na vođenje politike kamatnih stopa. Stoga, obvezna pričuva i nadalje ostaje važan instrument u vođenju monetarne politike, posebno radi kapitalnog priljeva do kojeg dolazi zbog još uvijek prisutne razlike koja postoji između kamatnih stopa u Hrvatskoj i u Europskoj uniji, zatim zbog steriliziranja viškova likvidnosti, i radi ograničavanja kreditnog multiplikatora. Kako bi omogućio aktiviranje opisanih repo operacija, HNB je u lipnju 2005. godine povećao dio obvezne pričuve koja se izdvaja u kunama, povukavši kunsku likvidnost, što je potaklo potražnju za sredstvima na redovitim tjednim obratnim repo aukcijama. Također, suočen s velikim priljevom kapitala kroz poslovne banke radi financiranja domaće kreditne aktivnosti, HNB je u dva navrata tijekom 2005. godine povećavao stopu granične obvezne pričuve, koja se od srpnja 2004. godine obračunava na porast inozemne pasive. Od lipnja tako poslovne banke moraju na poseban račun kod HNB-a, koji se ne remunerira, izdvajati 40% (umjesto dotadašnjih 30) porasta inozemne pasive u odnosu na stanje u lipnju 2004. godine. HNB pažljivo prati rast vanjskog duga i njegovu održivost, te je prema potrebi spremna za uvođenje dodatnih mjera za obuzdavanje privremenog rasta vanjskog duga, ukoliko se procijeni da je neprimjeren.

S približavanjem Europskoj uniji, HNB u srednjem roku ipak želi smanjiti ovakve direktne mjere monetarne politike, posebice stopu obvezne pričuve, što bi povećalo efikasnost domaćeg bankarskog sustava i smanjilo cijenu kapitala u Hrvatskoj. Dinamika smanjenja stope obvezne pričuve ovisit će o gospodarskim okolnostima. U proteklih godinu dana, HNB je u dva navrata smanjivao obveznu pričuvu. U studenom 2004. godine smanjena je opća stopa obvezne pričuve s 19% na 18%. U veljači 2005. godine je smanjena stopa minimalno potrebnih deviznih potraživanja, koja predstavlja omjer likvidnih deviznih potraživanja i

ukupnih deviznih obveza, sa 35% na 32%. Oba smanjenja stopa oslobodila su dio sredstva poslovnih banaka, pa je bila smanjena potreba za inozemnim sredstvima i olakšano je financiranje države na domaćem tržištu.

Postojeći režim upravljano plutajućeg tečaja, u kojemu HNB stabilnost tečaja kune prema euru ostvaruje intervencijama na deviznom tržištu, smatramo održivim u srednjem roku, te najpogodnijim režimom u procesu ulaska Hrvatske u Europsku uniju i kasnijem ulasku u Ekonomsku i monetarnu uniju. Postojeći režim je istovremeno sukladan uvjetima Europskog tečajnog mehanizma 2 (ERM II), i nije ga potrebno mijenjati.

2.4. Vanjski sektor

Prema srednjoročnoj projekciji platne bilance RH negativan saldo na tekućem računu mogao bi u 2005. godini dosegnuti 5,8% ocijenjenoga BDP-a, i pogoršati se za 0,5 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu. Jačanje neravnoteže na tekućem računu tijekom 2005. godine ponajviše proizlazi iz rasta deficita u robnoj razmjeni i očekivanog rasta neto rashoda po faktorskim dohocima. Negativna ostvarenja po tim stavkama donekle će ublažiti porast neto prihoda od pruženih usluga, prije svega u turizmu, kao i nastavak rasta neto priljeva po tekućim transferima. Očekivano ublažavanje deficita u narednim godinama najvećim dijelom je odraz pretpostavke o povoljnim kretanjima u razmjeni uslugama između Hrvatske i inozemstva, odnosno rastu neto priljeva od usluga pruženih u turizmu.

Recentna kretanja u robnoj razmjeni RH s inozemstvom pod izrazitim su utjecajem rastućih cijena sirove nafte i naftnih derivata na svjetskome tržištu, što se može očekivati i u narednim razdobljima. Može se stoga očekivati da će glavni doprinos rastu robnoga uvoza u projekcijskom razdoblju davati upravo uvoz nafte i naftnih derivata, na koje se trenutno odnosi oko jedne desetine ukupnog robnog uvoza. Isto tako, pod utjecajem visokih cijena, može se očekivati i značajan doprinos uvoza željeza i čelika, naročito u 2005. i 2006. godini. Imajući na umu da se obično visoke cijene nafte s određenim vremenskim razmakom odražavaju i na poskupljenje ostalih izvora energije u narednim godinama može se očekivati i izraženi rast uvoza ostalih energenata, što se ponajviše odnosi na uvoz električne energije te plina. S druge strane, očekuje se daljnje usporavanje uvoza kapitalnih dobara i cestovnih vozila u odnosu na prethodne godine, kada je uvoz tih dobara za gradnju magistralnih cesta davao značajan doprinos porastu vrijednosti ukupnog uvoza robe.

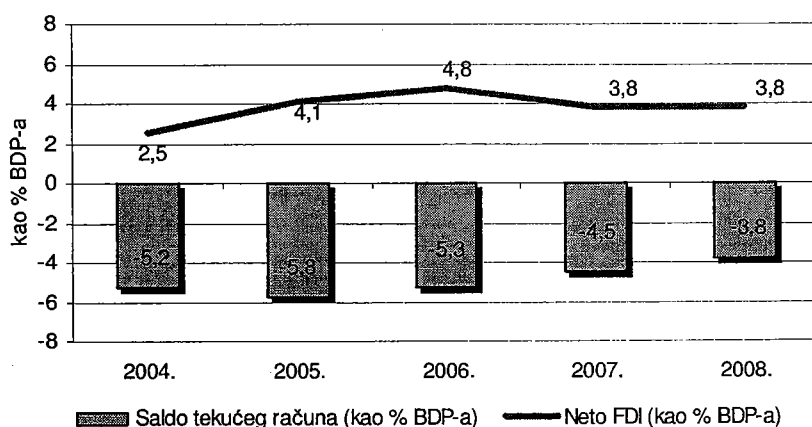
Na strani robnoga izvoza u nastavku tekuće godine očekuje se nastavak njegovog rasta, na što bi se dijelom trebao odraziti i nešto izraženiji izvoz brodova u usporedbi s ostvarenjima za prvu polovicu 2005. godine. Pretpostavka o nastavku intenziviranja hrvatskog robnog izvoza u razdoblju od 2006. do 2008. godine temelji se, prije svega, na očekivanom jačanju integracijskih procesa s Europskom unijom, na nastavku restrukturiranja domaćih poduzeća, povećanju proizvodnosti rada i očekivanome rastu inozemne potražnje, primarno uvjetovane gospodarskim oporavkom u zemljama članicama Europske unije. Potrebno je ukazati i na moguće utjecaje rastućih cijena sirove nafte na ostvarenja hrvatskog robnog izvoza. S jedne strane, budući da naftni derivati imaju i znatan udio u strukturi ukupnog hrvatskog izvoza (oko 8%), rast cijena nafte odražava se i na visoke vrijednosti izvoza naftnih derivata, što donekle ublažava ukupne učinke na saldo u razmjeni naftom i naftnim derivatima s inozemstvom. Ipak, nastavak visokih cijena sirove nafte i naftnih derivata s vremenom bi se mogao odraziti na slabljenje svjetske potražnje, a time i negativno djelovati na vrijednosti ukupnog hrvatskog robnog izvoza, što predstavlja rizik ostvarivanja projiciranih vrijednosti

robnoga izvoza. Uz pretpostavku o bržem rastu robnoga izvoza u odnosu na robni uvoz, postupno će se smanjivati deficit u robnoj razmjeni RH s inozemstvom, i to s 24% BDP-a u 2005. na 21,4% BDP-a u 2008. godini.

Povoljna kretanja u platnoj bilanci očekuju se i kada je riječ o neto izvozu usluga, što se poglavito odnosi na usluge pružene u turizmu. Kontinuirani porast prihoda od turizma, ugrađen u srednjoročnu projekciju tekućeg računa, odraz je, između ostaloga, očekivanog nastavka znatnog ulaganja u promotivne aktivnosti i predstavljanja na inozemnim tržištima, produljenja turističke sezone te povećanja smještajnih kapaciteta. Ujedno se očekuje poboljšanje turističke ponude, kao i nastavak privatizacije turističkog portfelja. Također se očekuje da će se znatna ulaganja u velike infrastrukturne projekte u proteklim godinama odraziti na porast prihoda od pruženih usluga u prijevozu. S druge strane, očekuje se nastavak neto uvoza ostalih usluga, pri čemu se u strukturi ostalih usluga s obzirom na ostvarene neto rashode mogu izdvojiti pravne, računovodstvene, konzulting i usluge odnosa s javnošću, zatim rojaliteti i licencijske naknade te usluge operativnog *leasinga*.

Projecirana kretanja na računu faktorskih dohodaka u razdoblju od 2005. do 2008. godine uvažavaju najnovije projekcije plaćanja kamata po inozemnom dugu prema evidenciji kreditnih odnosa s inozemstvom Hrvatske narodne banke. Također se očekuje kontinuirani blagi godišnji rast zadržane dobiti pretpostavljajući da inozemni vlasnici domaćih poduzeća neće u značajnijoj mjeri povlačiti sredstva iz Hrvatske nego će ih ulagati u daljnji razvoj poduzeća. Isto tako, očekuje se kontinuirano blago povećanje neto priljeva tekućih transfera, što bi u narednim godinama uvelike moglo odražavati porast sredstava koja će biti povučena iz pretpristupnih fondova Europske unije.

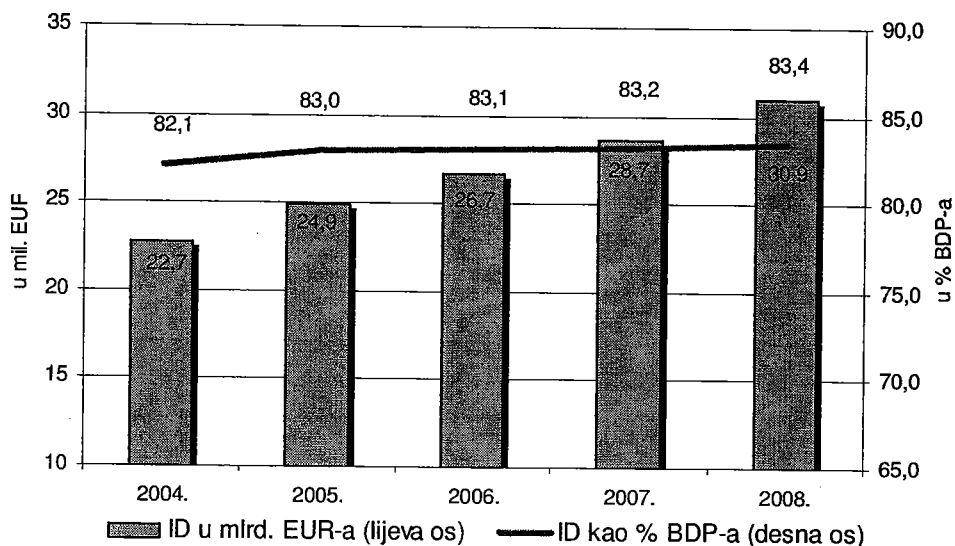
Grafikon 3: Saldo tekućeg računa i neto inozemna izravna ulaganja kao % BDP-a

U skladu s opisanim pretpostavkama na kojima se temelji srednjoročna projekcija platne bilance RH u razdoblju od 2005. do 2008. godine, proizlazi da bi nakon godišnjeg pogoršanja salda tekućeg računa u tekućoj 2005. godini, moglo uslijediti njegovo postupno smanjivanje do razine od 3,8% u 2008. godini. Pritom bi veći dio deficita na tekućem računu mogao biti pokriven neto priljevom inozemnih izravnih ulaganja. Očekivani rast priljeva inozemnih izravnih investicija uvelike odražava činjenicu da su početkom listopada 2005. godine otvoreni pregovori o pristupanju Hrvatske u Europsku uniju pri čemu bi usklađivanje pravne stečevine i provedba nužnih reformi trebalo povećati atraktivnost Hrvatske za strane ulagače. Značajno veći priljev u 2006. odraz je očekivanog nastavka privatizacije državnog portfelja

(sukladno fiskalnoj projekciji za 2006. godinu, očekuje se nastavak privatizacije INA-e i T-HT-a). Isto tako, u cjelokupnom srednjoročnom projekcijskom razdoblju očekuje se već ranije spomenuti porast zadržane dobiti koja također predstavlja oblik inozemnih izravnih ulaganja. Ujedno je važno napomenuti da se uslijed sve jačeg povezivanja Hrvatske s Europskom unijom, kao i privatizacijskih projekata u susjednim zemljama, u narednim godinama očekuje i porast inozemnih ulaganja Hrvatske u inozemstvu, što je razlog zašto se ne očekuje izraženiji porast neto priljeva od izravnih ulaganja.

Grafikon 4: Inozemni dug Republike Hrvatske

Dio jaza između domaće štednje i investicija i dalje će se financirati inozemnim zaduživanjem domaćih sektora. Pritom se očekuje smanjenje inozemnog duga države, dok će inozemni dug banaka i poglavito poduzeća, uključujući izravna ulaganja, zabilježiti godišnji rast. U skladu s fiskalnom projekcijom financiranja manjka konsolidirane opće države, inozemni dug opće države mogao bi se tako smanjiti sa 5,9 milijardi EUR u 2005. godini na 4,8 milijardi EUR u 2008. godini, a što odražava namjeru Ministarstva financija da se za potrebe financiranja manjka i refinanciranje dospjelih obveza u većoj mjeri osloni na domaće financijsko tržište. U tom kontekstu, Ministarstvo financija do kraja 2005. godine planira dodatno izdanje obveznica na domaćem tržištu vrijedno 3 milijarde HRK, što bi se u uvjetima nedostatne apsorpcijske sposobnosti domaće štednje moglo odraziti na daljnji rast inozemnog duga banaka, odnosno ukupnog inozemnog duga. Usprkos očekivanome apsolutnom porastu inozemnog duga, valja naglasiti kako se očekuje naglašeno usporavanje njegove dinamike, pri čemu bi udio inozemnog duga u BDP-u mogao biti povećan s 83% u 2005. na 83,4% u 2008. godini. Usprkos visokim razinama inozemne zaduženosti, ne očekuju se značajnije poteškoće u međunarodnoj likvidnosti Hrvatske s obzirom da bi međunarodne pričuve mogle pokrivati između 4,9 i 5,1 mjesec uvoza robe i usluga tijekom projekcijskog razdoblja.

Odstupanja od prethodne verzije PEP-a

Projekcije realnog rasta BDP-a u verziji PEP-a 2006.-2008. revidirane su na niže u odnosu na PEP 2005.-2007. Takva promjena u najvećoj mjeri je rezultat pogoršanja gospodarske klime u okruženju u odnosu na prvotno očekivanu, a tome je u značajnoj mjeri doprinio visok rast cijena nafte. Razlike kod deficita tekućeg računa javljaju se u određenoj mjeri i zbog revizije

povijesnih podataka koja napravljena za 2003. i 2004. godinu. Proračunski saldo će u ovogodišnjem PEP-u biti iskazan prema GFS 2001 metodologiji, odnosno proračunski saldo predstavlja neto pozajmljivanje-zaduživanje opće države dok se prema Stand-By aranžmanu s MMF-om deficit opće države iskazuje prema modificiranom obračunskom načelu što je detaljnije opisano u poglavlju javnih financija. Do izmjene metodologije došlo je i u praćenju inozemnog duga koji se u odnosu na prije primjenjivanu metodologiju povećao za stanje nepodmirenih dospjelih i obračunatih nedospjelih kamata. Kod iskazivanja javnog duga također je došlo do metodoloških promjena te je iz obuhvata ukupnog javnog duga isključen dug Hrvatske banke za obnovu i razvoj.

Bilješka o procjeni strukturnog deficita⁸

Pri procjeni strukturnog deficita konsolidirane opće države korištena je pretpostavka ubrzavanja realnog rasta BDP-a u razdoblju od 2005. do 2008. godine prema dokumentu Ministarstva financija *"Smjernice ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2006.-2008. godine"* te pretpostavka cikličke osjetljivosti proračuna prema rezultatima empirijskog istraživanja Švaljek, S.: *"Utjecaj fiskalnog stanja na vođenje monetarne politike"* (prilog u neobjavljenoj studiji Hrvatske narodne banke iz 2003. godine: *"Analitičke osnove za vođenje monetarne politike tijekom procesa pridruživanja Europskoj uniji"*).

Potencijalni domaći proizvod procijenjen je primjenom Hodrick-Prescottove metode procjene trenda, kojom je vrijednost trenda (y^*) ocijenjena minimiziranjem jaza između stvarnog domaćeg proizvoda (y) i njegovog trenda, kao i varijabilnosti trenda domaćeg proizvoda za

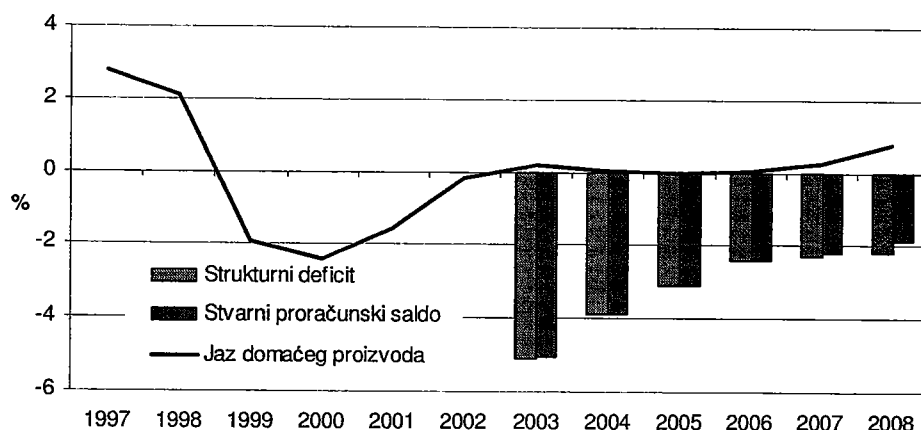
cijeli uzorak opažanja (T):
$$\text{Min} \sum_{t=0}^T (y_t - y_t^*)^2 + \lambda \sum_{t=2}^{T-1} [(y_{t+1}^* - y_t^*) - (y_t^* - y_{t-1}^*)]^2$$
, gdje je λ

parametar izgladivanja vremenske serije. Prema ranije spomenutoj studiji, pretpostavka optimalne vrijednosti parametra λ iznosi 30.

Nadalje, pretpostavlja se da utjecaj promjene jaza domaćeg proizvoda, mjenjenog kao relativno odstupanje od trenda, na dinamiku proračunskog salda iznosi približno 0,36. Pri tome valja napomenuti da Hodrick-Prescottova metoda procjene potencijalnog domaćeg proizvoda na kraju vremenske serije (ovdje se to posebno odnosi na 2008. godinu) daje donekle pristrane ocijene vrijednosti potencijalnog domaćeg proizvoda, odnosno jaza domaćeg proizvoda. Drugim riječima, strukturni deficit za 2008. pa i 2007. godinu bi, uz ostale projekcijske pretpostavke, mogao biti viši ili niži od procijenjenih 2,3%, odnosno 2,2%, što bi ovisilo o projekciji dinamike ukupne ekonomske aktivnosti u razdoblju nakon 2008. godine.

⁸ Procjena strukturnog deficita za razdoblje od 2005. do 2008. godine u projekcijama za PEP 2005.-2008. izvršena je primjenom istog metodološkog okvira kao i u prethodnom PEP-u (PEP 2004.-2007.).

Grafikon 5: Jaz domaćeg proizvoda i proračunski deficit (u postotku BDP-a)

Primjenom opisane metodologije došlo se do rezultata da će jaz domaćeg proizvoda dosegnuti pozitivne vrijednosti u 2007. i 2008. godini. S obzirom na pozitivni jaz domaćeg proizvoda u 2007. i 2008. godini i ciklička komponenta proračuna u tom razdoblju biti će pozitivna što znači da će strukturni deficit biti veći od stvarnog i to za 0,1% BDP-a u 2007. te za 0,3% BDP-a u 2008. godini. Projekcije neto plaćanja kamata ukazuju na stabilan udio u BDP-u što znači da se gledano u nominalnom iznosu očekuje usporavanje njihova rasta. Takva očekivanja bazirana su na daljnjem smanjenju spreadova između hrvatskih i referentnih inozemnih obveznica što se iz perspektive započinjanja pregovora za ulazak u Europsku uniju čini realnom pretpostavkom. U prilog tome govore i kretanja tijekom 2004. godine kad je došlo do značajnog smanjenja u razlici prinosa između hrvatskih euroobveznica i referentnih njemačkih obveznica te povećanja Standard & Poor's kreditnog rejtinga na BBB. Opisana kretanja neto plaćanja kamata odredit će i kretanje ciklički prilagođenog primarnog salda koji će nakon -0,8% BDP-a u 2005. te -0,1% BDP-a u 2006. i 2007. godini postati pozitivan te iznositi 0,1% BDP-a u 2008. godini.

3. JAVNE FINANCIJE

3.1. Srednjoročni fiskalni program za razdoblje 2006-2008

Početak kolovoza 2005. godine Vlada Republike Hrvatske donijela je Smjernice ekonomske i fiskalne politike kojima su definirani osnovni ciljevi i zadaci fiskalne politike za trogodišnje razdoblje od 2006. do 2008. godine. Ekonomska strategija izložena u spomenutom dokumentu usklađena je s programom politika koje podupire i stand-by aranžman sklopljen s Međunarodnim monetarnim fondom. Valja istaknuti da su strukturne reforme javnog i privatnog sektora podržane i Programskim zajmom za prilagodbu (PAL) Svjetske banke koji je potpisan u rujnu 2005. godine.

Osnovni ciljevi fiskalne politike u srednjoročnom razdoblju zasnivaju se na stabiliziranju udjela inozemnog duga na granici od oko 83% BDP-a i strukturnim reformama koje će poduprijeti fiskalnu konsolidaciju i potaknuti potencijal za gospodarski rast te pridonijeti poboljšanju investicijskog okruženja putem procesa privatizacije, financijske discipline javnih poduzeća te jačanja pravosuđa.

Fiskalna politika bit će glavni instrument za održavanje razine javnog duga ispod granice od 60% BDP-a kako je i definirano Maastrichtskim kriterijima. Od lipnja 2004. godine izvješća o izvršenju državnog proračuna, izvanproračunskih fondova te opće države iskazuju se u skladu s novom metodologijom Međunarodnog monetarnog fonda za statistiku javnih financija (GFS 2001). Međutim, Stand-by aranžmanom dogovoreno je da se manjak konsolidirane opće države iskazuje prema modificiranom obračunskom načelu u koji se uključuje i promjena dosjelih neplaćenih obveza države te transakcije po obračunskom načelu Hrvatskih autocesta i Hrvatskih cesta. U tom smislu predviđeno je i smanjenje deficita opće države sa 4,9% BDP-a iz 2004. godine na razinu od 2,8% BDP-a do kraja 2008. prema opisanom modificiranom obračunskom načelu. Sukladno GFS 2001 metodologiji, koja se primjenjuje u ovogodišnjem PEP-u i u svrhu službenog izvješćivanja Ministarstva financija, predviđa se smanjenje neto pozajmljivanja/zaduživanja, odnosno zaduživanja opće države s 3,9% u 2004. na 1,9% BDP-a do 2008. godine. Istovremeno javni dug bi trebao dosegnuti razinu od 47,7% BDP-a.

Neposredni cilj će i dalje biti smanjenje oslanjanja na inozemno zaduživanje, odnosno usmjerenost na razvijanje domaćeg financijskog tržišta, što znači i stabiliziranje vanjskog duga. Prijelaz na domaće financiranje pomoći će da se smanji i izloženost tečajnom riziku, potakne razvoj domaćeg tržišta kapitala i time pridonese apsorpiranju viška likvidnosti u domaćem sektoru.

Na strani rashoda proračuna nastaviti će se poboljšavati transparentnost i djelotvornost njihova upravljanja, a odlučna fiskalna prilagodba ići će u smjeru planiranog smanjivanja udjela ukupnih rashoda u BDP-u sa 45,8% iz 2004. godine na 42,3% BDP-a u 2008. godini. Takva kretanja podupiru i projekcije prihoda za sve razine konsolidirane opće države koje su provedene na temelju stabilnih makroekonomskih pretpostavki (opisane u prethodnom poglavlju). Udio prihoda u vrijednosti BDP-a planira se smanjiti sa 46,6% u 2004. godini na 44,2% u 2008. godini. S druge strane, udio nefinancijske imovine bi trebao zabilježiti razinu od 3,8% BDP-a u 2008. godini što je u skladu s Vladinim planom građenja za razdoblje od 2005.-2008. godine.

Osim spomenutih fiskalnih ciljeva, u narednom razdoblju planira se nastaviti i sa strukturnim reformama koji će fiskalnu politiku postaviti na stabilniju osnovu u srednjoročnom razdoblju.

Upravljanje proračunom

Učinkovito upravljanje proračunom i javnim rashodima temelji se na suvremenim metodama planiranja i praćenja izvršenja proračunskog procesa. U tijeku je izrada prijelaznih tablica kako bi se izvješćivanje moglo proširiti i na međunarodno prihvaćenu metodologiju (ESA 95). Zakonska obveza procjene fiskalnih učinaka predloženih zakona, za koju je izrađena standardna metodologija, namjerava se proširiti i na procjenu socijalnog i ekološkog učinka te učinka državnih potpora i konkurentnosti. Uspostavljene jedinice za unutarnju reviziju na razini pojedinih resornih ministarstava proširit će se i na preostala resorna ministarstava te izvanproračunske korisnike kako bi se unaprijedio proces unutarnje kontrole. Ministarstvo financija pripremit će i strategiju za racionaliziranje i integriranje financijskog sustava. Daljnje poboljšanje funkcioniranja Državne riznice postići će se podizanjem potpune operativnosti njezinog jedinstvenog računa za sva resorna ministarstva što se posebno odnosi na finalizirajući plan za usklađivanje njihovih računovodstvenih i informacijsko-tehnoloških sustava s Državnom riznicom. Od 1. siječnja 2006. godine, obuhvat jedinstvenog računa Državne riznice će se proširiti uključivanjem naknada za ceste Hrvatskih autocesta i Hrvatskih cesta.

Porezna politika

Započeti proces srednjoročne porezne reforme, usmjeren na postupno približavanje i izravno povezivanje sa smjericama Europske unije, nastavit će se i u narednom razdoblju. Taj proces bit će usmjeren na smanjenje relativno visokog poreznog opterećenja koji će pozitivno utjecati na rast investicija što je osnova za intenziviranje gospodarske aktivnosti. U tom smislu nužno je jačati i poreznu administraciju. Tako su u pripremi i mjere, uglavnom usmjerene na pravne osobe, koje će omogućiti učinkovitiju naplatu poreza kao i kontrolu povrata poreza. Uspostavljene su posebne ispostave za velike porezne obveznike te posebni odjel koji će se baviti porezom na dodanu vrijednost (PDV), odnosno njegovim prikupljanjem i kontrolom povrata. Produžen je rok za obradu zahtjeva za povrat PDV-a sa 15 na 30 dana, što je u skladu sa standardima Europske unije, kako bi se omogućilo dovoljno vremena za procjenu rizika vezanog uz ispunjavanje poreznih obveza. Planira se izraditi i program za verifikaciju povrata PDV-a zasnovan na rangiranju tražitelja povrata prema riziku vezanom uz ispunjavanje poreznih obveza. Očekuje se i da će početak rada Financijske policije uvelike doprinijeti smanjenju porezne evazije. Od 1. siječnja 2006. godine uvodi se i izmjena u poreznoj stopi PDV-a u turizmu - smanjuje se s 22% na 10% za noćenja turista, noćenja s doručkom, polupansion i pansion te se ukida nulta stopa na organizirane turističke dolaske iz inozemstva.

Prihodi konsolidirane opće države

Projekcija prihoda konsolidirane opće države za razdoblje 2006.-2008. godine utemeljena je na osnovnim makroekonomskim pretpostavkama. U narednom trogodišnjem razdoblju očekivana razina ukupnih prihoda (iskazanih prema metodologiji GFS 2001) kretat će se od 45,9% BDP-a u 2006. godini do 44,2% BDP-a u 2008. godini čemu će najviše doprinijeti prethodno opisane mjere usmjerene na jačanje porezne administracije kako bi se ostvario pozitivan učinak na smanjenje neslužbenog gospodarstva. U isto vrijeme ukupni prihodi će se rasti po stopi od 6,9% u 2006. godini, odnosno 5,8% u 2008. godini. Zamjetan je značajniji

porast prihoda opće države u 2006. godini. Naime, u 2006. godini bilježi se značajnije povećanje prihoda izvanproračunskih fondova i agencija i to konkretno Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost koji bilježi izraziti međugodišnji porast uslijed promjene načina njegova financiranja prema kojemu se uz dosad ostvarivane naknade počinju prikupljati i značajni prihodi od naknada za ambalažni otpad temeljem primjene novog Pravilnika o zbrinjavanju ambalažnog otpada uz istovremeni rast jediničnih do sada ostvarivanih naknada.

Planirano je postupno smanjivanje udjela poreznih prihoda u vrijednosti BDP-a koji će se kretati od 26,8% u 2006. godini do 26,2% u 2008. godini. U strukturi poreznih prihoda konsolidirane opće države, vodeću komponentu imaju prihodi od PDV-a koji su planirani na razini od 14,2% BDP-a u 2006. godini do 14,1% BDP-a u 2008. godini. Prosječni međugodišnji rast od oko 7% u promatranom razdoblju u skladu je s realnim rastom gospodarstva te s efektima pooštrene porezne kontrole u području naplate poreza, kao i kontrole povrata poreza.

Uzimajući u obzir kretanja prihoda od trošarina u prethodnim godinama, te rast BDP-a u narednim godinama, prihodi od trošarina projicirani su na godišnjoj razini od 4,9% BDP-a u 2006. godini do 4,6% BDP-a u 2008. godini. Takva predviđanja temelje se na kretanjima prethodnih godina te na povećanju prihoda zbog smanjenja neslužbenog gospodarstva, a uz očekivanje daljnjeg razvoja turizma i porasta gospodarske aktivnosti. Promatrajući njihovu strukturu, vidljivo je da će prihodi od trošarina na automobile rasti od 5,0% u 2006. godini do 4,5% u 2008. godini. Prihodi od trošarina na naftne derivate, koji imaju najveći udio u ukupnim trošarinama, godišnje će se povećavati stopom od 6,0% u srednjoročnom razdoblju. U 2006. godini, u cilju daljnjeg postizanja potpune operativnosti jedinstvenog računa Državne riznice, naknade za ceste (dio trošarina na naftu) koje su prihod Hrvatskih cesta i Hrvatskih autocesta ne uplaćuju se više direktno na račune ovih agencija već se one u potpunosti evidentiraju na jedinstvenom računu Državne riznice te se preko rashodne strane Državnog proračuna transferiraju prije spomenutim agencijama. Izdvajanje dijela trošarina na naftu i naftne derivate povezani su s procesom izgradnje cesta i autocesta koji je definiran donesenim Vladinim planom građenja za razdoblje 2005.-2008. Trošarinama na duhanske proizvode planira se prikupiti 5% više prihoda u 2006. godini u usporedbi s 2005. godinom dijelom zbog očekivane potrošnje duhanskih proizvoda, a dijelom zbog smanjenja sivog tržišta ovih proizvoda u skladu s mjerama koje će provoditi Financijska policija. Zbog baznog efekta, ovi će prihodi iskazati nešto viši rast u 2005. godini kako je ranije navedeno, dok bi se u razdoblju 2007.-2008. godine rast prihoda po ovoj osnovi kretao na razini 3%.

Također je za očekivati da će se prihodi od poreza na dohodak u promatranom srednjoročnom razdoblju povećavati s rastom bruto plaće i broja zaposlenih osoba te da neće biti novih poreznih olakšica u sustavu poreza na dohodak. U tom smislu prihodi od poreza na dohodak rast će 6,8% u 2006. godini koliki porast se očekuje i u 2008. godini što predstavlja udio od 3,6% BDP-a u svakoj od promatranih godina. Važno je istaknuti da se od ukupnih prihoda od poreza na dohodak, na razini državnog proračuna očekuje udio od 1,4% BDP-a, a na razini jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave udio od 2,2% BDP-a.

Istovremeno, porez na dobit konsolidirane opće države projiciran je na razini od 2,3% BDP-a u razdoblju 2006.-2008. Rast prihoda od poreza na dobit po stopi od 6,0% očekuje se u 2007. i 2008. godini na temelju rasta gospodarske aktivnosti i aktivnosti banaka, te se očekuje i priljev stranog kapitala kao i razvoj poduzetništva primjenom novog Zakona o porezu na dobit. Promatraju li se razine fiskalne vlasti, vidljivo je da će prihodi od poreza na dobit

državnog proračuna zabilježiti udio od 1,7% BDP-a dok će prihodi od poreza na dobit jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ostvariti udio od 0,7% BDP-a na godišnjoj razini.

Drugu najznačajniju skupinu u ukupnim prihodima konsolidirane opće države čine socijalni doprinosi (udio od oko 31% u ukupnim prihodima). Rast socijalnih doprinosa rezultat je projekcije rasta nominalnih bruto plaća te projekcije rasta broja zaposlenih u srednjoročnom razdoblju. Na taj način prihodi od socijalnih doprinosa godišnje će rasti po stopi od 6,8% u 2006. kao i u 2008. godini. Drugim riječima, projicirani su na razini od 14,1% BDP-a u 2006. godini do 13,9% BDP-a u 2008. godini.

Rashodi konsolidirane opće države

Sukladno projekcijama prihoda konsolidirane opće države koje počivaju na kretanjima ekonomske aktivnosti, u srednjoročnom razdoblju planirana je daljnja fiskalna prilagodba na strani rashoda, a sve u cilju dostizanja ciljanih deficita opće države. Tako je predviđeno da će se ukupni rashodi konsolidirane opće države smanjivati od 44,4% BDP-a u 2006. godini na 42,3% BDP-a u 2008. godini. Takva kretanja ukazuju na potrebu racionalnog upravljanja na svakoj od pojedinačnih razina državne vlasti (državni proračun, izvanproračunski fondovi te jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave). Promatramo li ukupne rashode na godišnjoj razini, vidljivo je da će rasti po stopi od 6,4% u 2006. godini do 5,1% u 2008. godini što je sporije od nominalnog rasta BDP-a. Projicirani rashodi u srednjoročnom razdoblju uzimaju u obzir i troškove značajnih strukturnih reformi. Zamjetan je značajniji porast rashoda opće države u 2006. godini. Naime, u 2006. godini bilježi se značajnije povećanje rashoda izvanproračunskih fondova i agencija i to konkretno Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost koji bilježi izraziti međugodišnji porast uslijed financiranja novih programa od početka 2006. godine, a koji se odnose na zbrinjavanje ambalažnog otpada te zbrinjavanje auto guma.

U strukturi rashoda konsolidirane opće države, najveću komponentu ostvaruju rashodi za socijalne naknade koji zauzimaju oko 42% ukupno projiciranih rashoda za srednjoročno razdoblje. Istovremeno, njihov udio u vrijednosti BDP-a pokazuje tendenciju smanjivanja od 18,5% u 2006. godini na 17,4% u 2008. godini. U njihovoj strukturi najveću stavku čine mirovine čiji je rast planiran na razini 5,8% u 2006. godini. Nominalna procjena kretanja rasta mirovina u promatranom razdoblju izračunata je na temelju kretanja broja korisnika mirovina i primjene kompozitne formule indeksacije 50%:50% (usklađivanje mirovina s obzirom na rast plaća i troškova života). Prijelaz s usklađivanja mirovina sukladno rastu plaća na usklađivanje formulom indeksacije 50%:50% ima za cilj poboljšanje dugoročne financijske održivosti mirovinskog sustava. Valja istaknuti kako je osnovan Umirovljenički fond kao investicijski fond kojim upravlja Društvo za upravljanje fondom koje u svoje ime, a za račun Fonda sudjeluje na tržištu novca i tržištu kapitala. Fond je osnovan kako bi se provela odluka Ustavnog suda iz 1998. godine o pitanju «povrata duga umirovljenicima» koji se procjenjuje u iznosu od 13,8 milijardi kuna (uključujući obračunate kamate). Umirovljenicima će se osigurati povrat duga na temelju vrijednosnih papira, dionica te nekretnina. Svi umirovljenici koji zadovoljavaju uvjete moći će izabrati između dvije opcije isplate: gotovinska isplata uz 50% popusta tijekom 2006. i 2007. godine ili isplata cijelog iznosa tijekom osam godina, nakon dvogodišnjeg razdoblja počeka.

Predviđeno je smanjenje udjela osnovnih rashoda za zdravstvo u BDP-u na razinu od 5,3% do 2008. godine. Tome će svakako pridonijeti i već uvedene brojne mjere za jačanje financijske

discipline kao i dalekosežna reforma zdravstvenog sektora čije će se aktivnosti uključiti u nacrt Zakona koji se planira usvojiti do kraja 2005. godine. Uzimajući u obzir sve prethodno navedeno, očekuju se uštede koje će omogućiti postupno smanjivanje ovih rashoda od oko 0,3% BDP-a godišnje u promatranom srednjoročnom razdoblju. Pritom se od uvedenih administrativnih pristojbi očekuje oko 0,2% BDP-a, dok se preostali dio odnosi na kombinaciju ostalih mjera: uvedeni sustav određivanja cijena lijekova koji je u skladu s drugim europskim zemljama, ujednačeni postupak javne nabave lijekova i drugih medicinskih proizvoda za bolnice, izmjena osnovnog paketa zdravstvenih usluga i dr. U cilju daljnjeg rješavanja strukturnih problema u sektoru zdravstva, usvojiti će se i Zakon o dopunskom zdravstvenom osiguranju kojim će se sustav dopunskog osiguranja prebaciti na privatni sektor.

Naknade zaposlenima čine oko 26% ukupnih rashoda konsolidirane opće države u srednjoročnom razdoblju. Projicirane su na razini od 11,6% BDP-a u 2006. godini odnosno 10,9% BDP-a u 2008. godini. Na taj način, predviđeno je smanjenje mase plaća u javnom sektoru na razinu od 10% BDP-a do 2008. godine na razini konsolidirane središnje države. Planirani rast plaća od 3% u promatranom srednjoročnom razdoblju u skladu je s predviđenim rastom troškova života.

Treće mjesto u strukturi ukupnih rashoda zauzimaju rashodi za korištenje dobara i usluga s prosječnim udjelom od oko 12,2%. Projekcije za ovu kategoriju rashoda predviđaju kretanje njihova udjela od 5,4% BDP-a u 2006. godini do 5,1% BDP-a u 2008. godini. U 2006. godini, doći će do značajnijeg porasta rashoda za korištenje dobara i usluga koji će u odnosu na 2005. godinu porasti za oko 21% što je rezultat značajnog povećanja ovih rashoda na razini državnog proračuna. Razlog tom povećanju proizlazi iz činjenice da se u 2006. godini planiraju koristiti značajna sredstva pretpristupnih fondova Europske unije kojima će se financirati specifični projekti, a najveći dio tih sredstva biti će utrošen na korištenje dobara i usluga. U 2007. i 2008. godini ovi će rashodi rasti prosječno oko 4,6% godišnje.

Ostali rashodi konsolidirane opće države kretati će se na razini od 3,6% BDP-a u 2006. godini odnosno 3,5% u 2007. i 2008. godini.

Na razini državnog proračuna, udio ostalih rashoda u BDP-u kretat će se na razini od 2,2% u razdoblju 2006. - 2008. Proces obnove stambenih objekata nastaviti će se prema planu za 2006. godinu, ali se njeno usporavanje očekuje u od 2007. godine.

Na razini izvanproračunskih fondova, čiji ostali rashodi bilježe udio od 0,4% BDP-a u razdoblju 2006.-2008., glavni utjecaj će imati rashodi povezani s procesom gradnje cesta i autocesta te projektima zaštite okoliša posebno u području vodoprivrede, zaštite voda i zbrinjavanja čvrstog otpada. Glavne odrednice razine od 0,9% BDP-a ostalih rashoda jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave jesu rashodi povezani s projektima izgradnje i ulaganja u lokalnu infrastrukturu.

Rashodi za subvencije smanjivat će se od 2,5% BDP-a u 2006. godini na 2,2% BDP-a u 2008. godini. Ovakva procjena podrazumijeva direktnu gotovinsku isplatu iz proračuna što se razlikuje od metodologije OECD-a i onoga što je dogovoreno u okviru PAL programa Svjetske banke. Naime, razina subvencija od 2,1% BDP-a do 2007. godine koja je dogovorena PAL-om ne uključuje sektor poljoprivrede, ali uzima u obzir neizravne subvencije odnosno potpore kao što su davanja garancija i otpis obveza prema državi. Smanjenju udjela subvencija u BDP-u će pridonijeti i plan restrukturiranja Hrvatskih

željeznica u smjeru razdvajanja temeljnih i sporednih djelatnosti te poboljšanja upravljanja imovinom. Tijekom 2006. godine namjeravaju se privatizirati 3 tvrtke kćeri HŽ-a, a u 2007. godini još 7 takvih tvrtki. Planiraju se i mjere za fiskalnu konsolidaciju koje će biti usmjerene na smanjivanje proračunskih sredstava u ukupnim prihodima HŽ-a, odnosno na smanjenje radnog omjera od 190% u 2006. godini na 150%-170% u 2007. godini. Sukladno tome, u proračunu za 2006. godinu subvencije HŽ-u će se smanjiti u odnosu na rebalans 2005. godine za oko 12,8%, dok će subvencije poljoprivredi porasti za 5,4% u odnosu na rebalans 2005. Novim Zakonom o državnim potporama uskladiti će se procedure vezane za davanje državne potpore sa zahtjevima Europske unije, kao i jačanje uloge Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja. Ukupne subvencije na razini konsolidirane opće države u 2006. godini zadržati će se na razini 2005. godine.

Rashodi za kamate u srednjoročnom razdoblju, s prosječnim udjelom od oko 5,2% ukupnih rashoda, bit će određeni dinamikom zaduživanja proizašlih iz prethodnih godina. Time će se rashodi za kamate zadržati na prosječnoj razini od oko 2,2% BDP-a u promatranom razdoblju.

Rashodi – posljedice rata

U Republici Hrvatskoj rat je prouzročio dalekosežne posljedice koje se osjećaju u svim godinama od samog njegova početka do danas, a izravne i neizravne posljedice rata će biti prisutne još dugi niz godina. Neizbježni su i fiskalni učinci rata bilo da su oni direktno vezani uz rat ili indirektno iz njega proizlaze. Primjerice, ratom u Republici Hrvatskoj su oštećeni ili uništeni brojni stambeni objekti, objekti infrastrukture, vjerski, kulturni i drugi objekti. Tijekom rata je raseljen velik dio stanovništva s područja Hrvatske koja su bila direktno zahvaćena ratnim aktivnostima. Nadalje, rat je mobilizirao značajne ljudske resurse, dok je velik broj osoba u ratu i stradao. Sve navedeno ima i značajne učinke na javne financije u Republici Hrvatskoj, odnosno iz svega navedenoga proistječu značajni i neizbježni troškovi. Slijedeća tablica prikazuje rashode za razdoblje 2003.-2008. godine koji su izravno ili neizravno posljedica rata u Hrvatskoj.

Tablica 4. Izravni i neizravni rashodi kao posljedica rata u Hrvatskoj

(u milijunima kuna)	2003	2004	Plan 2005	Plan 2006	Projekcija 2007	Projekcija 2008
	(1)	(2)	(3)	(4)		
Rashodi - izravne posljedice rata	921,7	1505,9	1395,6	1329,0	1064,3	602,0
- obnova kuća I-III stupnja oštećenja	59,7	51,5	58,3	62,0	21,3	0,0
- obnova i razvoj Vukovara	67,9	46,5	41,3	40,0	43,0	45,0
- obnova i izgradnja škola (CEB II i V) te školskih objekata	60,5	214,1	186,7	170,0	238,0	3,0
- obnova i izgradnja u ratu oštećenih stamb. jedinica te objekata društvene namjene	242,3	779,1	686,5	645,0	342,0	134,0
- povrat imovine (CEB V do 2005.)	316,8	308,7	180,0	180,0	225,0	225,0
- stambeno zbrinjavanje povratnika izvan područja posebne državne skrbi	0,0	0,0	44,4	35,0	45,0	45,0
- kupovanje nekretnina za račun RH	174,7	106,0	198,3	197,0	150,0	150,0
Rashodi - neizravne posljedice rata	2.748,8	3.622,4	3.972,7	4.347,2	4.617,2	4.719,2
- braniteljske mirovine	1954,7	2733,2	2929,0	3241,0	3437,0	3500,0
- ortopedska i ostala medicinska pomagala	2,1	2,0	2,1	2,7	2,7	2,7
- rehabilitacija hrvatskih vojnih invalida	0,0	0,2	1,0	1,0	1,0	1,0
- trajna prava	622,6	654,8	763,0	835,0	880,0	941,0
- zapošljavanje hrvatskih branitelja	33,0	31,7	30,0	35,0	35,0	35,0
- stambeno zbrinjavanje invalida iz domovinskog rata	136,4	142,7	189,8	184,7	203,7	181,7
- naknade braniteljima	0,0	57,8	57,8	47,8	57,8	57,8
UKUPNO RASHODI	3.670,5	5.128,4	5.368,2	5.676,2	5.681,4	5.321,2

Iz tablice je jasno vidljivo da se na ime rashoda koji su posljedica rata u Hrvatskoj izdvajaju, odnosno planiraju izdvajati značajna sredstva. U 2003. godini, ukupno je izdvojeno 1,9% BDP-a na rashode koji su izravne i neizravne posljedice rata da bi se taj iznos u 2004. godini povećao na čak 2,5% BDP-a, prvenstveno zbog intenzivnog provođenja programa obnove. U narednim razdobljima udio rashoda povezanih s ratom u BDP-u će opadati do razine od oko 1,9% BDP-a u 2008. godini. Razlog opadanju u najvećoj mjeri proizlazi iz smanjenja dijela rashoda koji su izravna posljedica rata dakle prvenstveno obnove dok će neizravne posljedice rata opterećivati javne financije još dugi niz godina. Sukladno smjernicama fiskalne politike, deficit konsolidirane opće države bi se do 2008. godine trebao smanjiti na razinu od 2,8% BDP-a što predstavlja značajnu fiskalnu prilagodbu. Imajući na umu veličinu rashoda koji su posljedica rata, dodatno je izražen značaj planiranog provođenja konsolidacije javnih financija koji se s uspjehom provodi i u uvjetima s kojima druge ekonomije nisu suočene.

Nefinancijska imovina konsolidirane opće države

Predviđeno je da će nefinancijska imovina opće države u promatranom srednjoročnom razdoblju pokazati tendenciju smanjivanja i to od 3,9% BDP-a u 2006. godini na 3,8% BDP-a u 2008. godini. Promatramo li razine državne vlasti, nefinancijska imovina državnog proračuna planira se na razini od 0,8% BDP-a u 2006. do 1,3% u 2008. godini što potvrđuje daljnju orijentaciju države ka nastavku investicijske aktivnosti. Na razini izvanproračunskih fondova, planirano je smanjenje nefinancijske imovine i to sa 1,8% BDP-a u 2006. godini na 1,3% BDP-a u 2008. godini, u skladu s postupnim smanjivanjem intenziteta gradnje cesta i autocesta u srednjoročnom razdoblju kao i planiranim ulaganjima u vodoprivredi. Projekti izgradnje i ulaganja u lokalnu infrastrukturu odredit će i kretanje nefinancijske imovine jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave na razini od 1,2% BDP-a u srednjoročnom razdoblju.

Tablica 5. Kretanje prihoda, rashoda, nefinancijske imovine i neto pozajmljivanja-zaduživanja opće države, 2006.-2008.

(% BDP-a)	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PRIHODI	46,4	46,6	46,1	45,9	44,9	44,2
Porezi	27,9	27,2	27,3	26,8	26,5	26,2
Porezi na prihod, dobit i kapitalnu dobit	6,0	5,9	6,2	6,0	5,9	5,9
Porez na dohodak	3,7	3,7	3,7	3,6	3,6	3,6
Porez na dobit	2,2	2,1	2,5	2,3	2,3	2,3
Porezi na imovinu	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Porezi na dobra i usluge	20,5	20,1	19,8	19,6	19,4	19,2
Opći porezi na dobra i usluge	14,7	14,5	14,7	14,6	14,6	14,5
Porez na dodanu vrijednost	14,6	14,4	14,3	14,2	14,1	14,1
Porez na prodaju	0,1	0,1	0,4	0,4	0,4	0,4
Tošarine	5,4	5,1	5,0	4,9	4,8	4,6
Porezi na međunarodnu trgovinu i transakcije	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6	0,5
Ostali porezi	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2
Socijalni doprinosi	14,2	14,2	14,1	14,1	14,0	13,9
Pomoći	0,0	0,0	0,0	0,2	0,3	0,1
Ostali prihodi	4,3	5,1	4,7	4,8	4,1	4,0
RASHODI	45,9	45,8	44,9	44,4	43,3	42,3
Naknade zaposlenima	12,5	12,3	12,0	11,6	11,2	10,9
Korištenje dobara i usluga	5,0	4,9	4,8	5,4	5,3	5,1
Kamate	2,1	2,2	2,2	2,3	2,2	2,2
Subvencije	3,1	2,8	2,7	2,5	2,3	2,2
Pomoći	0,3	0,5	0,4	0,5	0,7	1,0
Socijalne naknade	19,8	19,8	19,1	18,5	18,0	17,4
Ostali rashodi	3,1	3,4	3,6	3,6	3,5	3,5
NEFINANCIJSKA IMOVINA	5,5	4,7	4,4	3,9	3,8	3,8
Dugotrajna imovina	5,4	4,6	4,4	3,9	3,7	3,7
Zalihe	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0
Pohranjene vrijednosti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Neproizvedene imovina	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
NETO POZAJMLJIVANJE / ZADUŽIVANJE	-5,1	-3,9	-3,1	-2,4	-2,2	-1,9

Neto pozajmljivanje/zaduživanje

U razdoblju 2006.-2008. predviđeno je smanjenje neto pozajmljivanja/zaduživanja odnosno neto zaduživanja na razini opće države s 2,4% BDP-a u 2006. godini na 2,2% BDP-a u 2007. godini te na 1,9% BDP-a u 2008. godini. Promatramo li kretanja ove kategorije pojedinačno prema razinama državne vlasti, uočava se da je neto pozajmljivanje/zaduživanje odnosno neto zaduživanje državnog proračuna planirano na razini od 1,4% BDP-a u 2006. godini, 1,5% BDP-a u 2007. godini te 1,3% BDP-a u 2008. godini. Niža razina neto pozajmljivanja/zaduživanja u 2006. godini u odnosu na 2007. godinu rezultat je većih primitaka od prodaje nefinancijske imovine. Neto pozajmljivanje/zaduživanje odnosno neto zaduživanje izvanproračunskih fondova smanjit će svoj udio sa 0,9% BDP-a u 2006. godini, na 0,6% BDP-a u 2007. godini te na 0,5% BDP-a u 2008. godini. Isto tako neto pozajmljivanje/zaduživanje jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno njihovo neto zaduživanje bit će na razini od oko 0,1% BDP-a u promatranom srednjoročnom razdoblju.

Tablica 6. Kretanje prihoda, rashoda, nefinancijske imovine i neto pozajmljivanja-zaduživanja opće države prema razinama državne vlasti, 2006.-2008.

(% BDP-a)	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Državni proračun						
Prihodi	38,7	38,9	38,4	39,3	38,6	38,0
Rashodi	40,6	40,2	39,3	39,9	38,9	38,0
Neto stjecanje nefinancijske imovine	0,9	0,7	0,8	0,8	1,1	1,3
Neto pozajmljivanje / zaduživanje	-2,8	-2,0	-1,7	-1,4	-1,5	-1,3
Izvanproračunski fondovi i agencije						
Prihodi	4,6	3,8	3,7	3,9	3,8	3,6
Rashodi	3,2	2,6	2,6	3,0	2,9	2,8
Neto stjecanje nefinancijske imovine	3,7	3,0	2,3	1,8	1,5	1,3
Neto pozajmljivanje / zaduživanje	-2,4	-1,8	-1,3	-0,9	-0,6	-0,5
Jedinice lokalne i regionalne (područne) samouprave						
Prihodi	5,2	5,2	5,4	5,2	5,2	5,1
Rashodi	4,2	4,2	4,3	4,1	4,1	4,0
Neto stjecanje nefinancijske imovine	0,9	1,0	1,2	1,2	1,2	1,2
Neto pozajmljivanje / zaduživanje	0,1	0,0	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
Konsolidirana opća država						
Prihodi	46,4	46,6	46,1	45,9	44,9	44,2
Rashodi	45,9	45,8	44,9	44,4	43,3	42,3
Neto stjecanje nefinancijske imovine	5,5	4,7	4,4	3,9	3,8	3,8
Neto pozajmljivanje / zaduživanje	-5,1	-3,9	-3,1	-2,4	-2,2	-1,9

Dugoročna održivost javnih financija

Projekcije ukupne održivosti javnih financija Republike Hrvatske za razdoblje 2005.-2050. temelje se na općim pretpostavkama o rastu produktivnosti rada, rastu realnog BDP-a te o stopi nezaposlenosti (prilog III, tablica 9.). Osim navedenih pretpostavki, u projekciji su uzeta u obzir i predviđanja o kretanju najvažnijih kategorija prihoda i rashoda te druge pretpostavke kao što su dugoročne projekcije poreznih prihoda, dugoročne odrednice rashoda iz socijalne sfere, financijski rashodi, očekivana kretanja na tržištu rada, kretanje broja korisnika socijalnih prava i druga.

Projekcija ukupnih rashoda u razdoblju 2005.-2050. pretpostavlja porast ukupnih rashoda na razini od 5,2% godišnje u razdoblju do 2010. godine, odnosno između 5,4% i 5,5% godišnje u razdoblju 2010.-2050. U razdoblju do 2010. godine, planira se da će ukupni rashodi rasti nešto sporije nego u razdoblju 2010.-2050. prvenstveno zbog provođenja politike fiskalne konsolidacije. Projekcija rashoda za starosne mirovine u obzir uzima očekivanja u kretanju porasta broja korisnika u promatranom razdoblju, te prosječan godišnji porast koji se temelji

na primjeni tzv. švicarskog modela usklađivanja mirovina (50%:50%) te efekata promjene strukture financiranja starosnih mirovina s obzirom na kontribuciju drugog stupa mirovinskog osiguranja. Postoji značajna razlika u projekciji rashoda za starosne mirovine u ovogodišnjem PEP-u u odnosu na prošlogodišnji. Ta je razlika prvenstveno rezultat izračuna rashoda za starosne mirovine primjenom različitog modela usklađivanja mirovina kako je ranije opisano. Prema projekcijama, rashodi za zdravstvenu skrb u razdoblju 2005.–2010., prosječno će ostvarivati godišnji rast od 5,5% što implicira značajno smanjenje ovih rashoda u postotku BDP-a, zbog unaprjeđenja sustava zdravstva. Projekcije rashoda za kamate u promatranom razdoblju temelje se na pretpostavci kontinuiranog prosječnog godišnjeg porasta ovih rashoda od 6%. Time bi se rashodi za kamate postupno smanjivali, izraženi udjelom u BDP-u u promatranom razdoblju, a prvenstveno zbog smanjivanja cijene novih zaduživanja i refinanciranja. S obzirom na početak procesa pregovora Republike Hrvatske i Europske unije o punopravnom članstvu, ove pretpostavke su opravdane.

Projekcije ukupnih prihoda za promatrano razdoblje ukazuju na moguće značajno smanjenje ukupnih prihoda do 2050. godine iskazanih udjelom u BDP-u. Projekcije ukazuju na prosječan godišnji rast u promatranom razdoblju koji će se kretati od oko 6%. Smanjivanje poreznog opterećenja će također dati svoj doprinos u kretanju ukupnih prihoda u promatranom razdoblju.

3.2. Upravljanje javnim dugom

Institucionalni okvir upravljanja javnim dugom

Zakonodavni okvir zaduživanja i upravljanja javnim dugom propisan je Zakonom o proračunu (NN 96/2003). Tim su zakonom utvrđeni ciljevi upravljanja javnim dugom, uvjeti i ovlasti zaduživanja te obveze izvješćivanja. Prema Zakonu o proračunu, javni dug definiran je kao dug konsolidiranog proračuna Republike Hrvatske, odnosno konsolidirane opće države, uvećan za iznos izdanih jamstava. Osnovni cilj upravljanja javnim dugom jest zadovoljavanje financijskih potreba države, uključujući podmirivanje dospjelih obveza, uz najniže troškove i razboriti stupanj rizika. Zakonom je utvrđen i maksimalni iznos javnog duga koji ne smije prijeći 60% BDP-a.

Odluku o visini državnoga duga i državnih jamstava donosi Sabor na prijedlog Vlade, dok sama Vlada (na prijedlog Ministarstva financija) donosi glavne odluke o upravljanju dugom, o vrsti zajma i vrsti instrumenta osiguranja otplate zajma. Vlada također donosi i Odluku o davanju državnih jamstava, osim državnih jamstava koje su u nadležnosti Sabora.

Odgovornost upravljanja javnim dugom je na Ministarstvu financija. Prema Zakonu o proračunu, Ministarstvo financija predlaže Vladi najpogodnije oblike zaduživanja (vrstu zajma i instrumente osiguranja otplate zajma), vodi evidencije duga, izdanih jamstava te zajmova, dok ministar financija izdaje državne vrijednosne papire i druge odgovarajuće oblike zaduživanja, potpisuje Ugovore o zaduživanju državnog proračuna i izdavanju jamstva te priprema godišnji i polugodišnji izvještaj o stanju državnoga duga.

Nositelj funkcije upravljanja i evidencije javnog duga u okviru Ministarstva financija je Sektor za upravljanje javnim dugom. Aktivnosti Sektora za upravljanje javnim dugom uključuju i ugovaranje kreditnih zaduženja te operacionalizaciju izdavanja vrijednosnih papira na domaćem i stranom tržištu. Uz Sektor za upravljanje javnim dugom, u aktivnosti

upravljanja javnim dugom uključena je i Uprava za europske integracije i međunarodne financijske odnose koja je zadužena za pripremu pregovora i poslove u svezi ugovaranja, korištenja i otplate kredita međunarodnih financijskih institucija i banaka te Sektor za izvršavanje državnoga proračuna koji je odgovoran za kratkoročna zaduživanja na domaćem tržištu i praćenje zaduživanja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

U svrhu poboljšanja upravljanja javnim dugom potrebno je provesti dodatne reforme. Između ostalog, one će se provesti uz tehničku i financijsku pomoć Europske unije u sklopu programa CARDS. Planirane aktivnosti uključuju izradu strategije upravljanja javnim dugom, unaprjeđenje zakonodavnog okvira za upravljanje javnim dugom, reorganizaciju Sektora za upravljanje javnim dugom na temelju preporuka zajedničke studije Svjetske banke i MMF-a, stručno usavršavanje djelatnika za evidenciju i upravljanje dugom i rizicima te izradu modela upravljanja rizicima.

Stanje i projekcije kretanja javnog duga

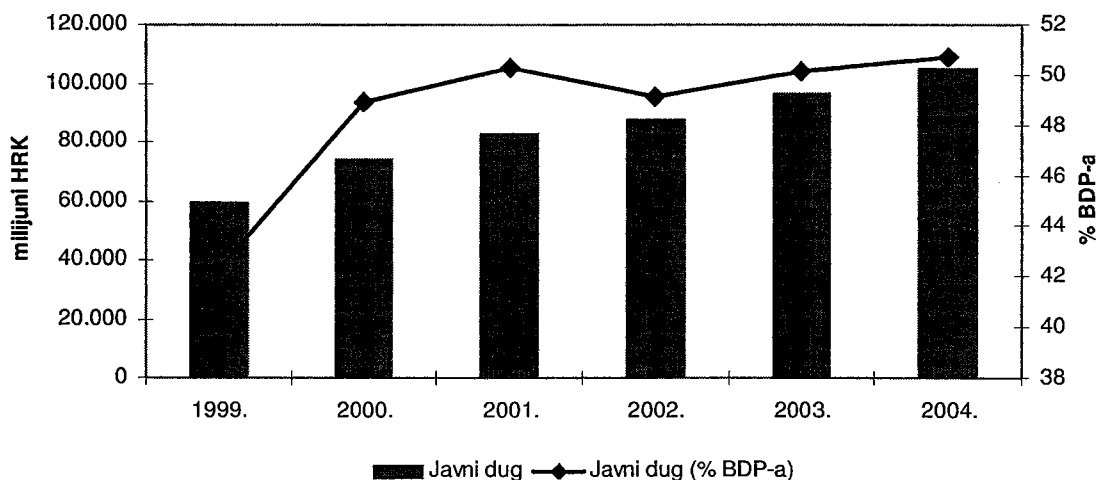
Tijekom 2005. godine Ministarstvo financija usvojilo je novi međunarodni standard izvješćivanja o inozemnom dugu koji se temelji na smjernicama *Priručnika za sastavljače i korisnike statističkih pokazatelja o inozemnoj zaduženosti* te su podaci o javnom dugu od 2002. godine usklađeni s novom metodologijom i razlikuju se od podataka iskazanih u Smjernicama ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2006.-2008.

Tablica 7. Javni dug usklađen prema novoj metodologiji

<i>milijuni HRK</i>	2002.	2003.	2004.
Inozemni dug	40.367	45.861	50.117
Domaći dug	32.214	35.545	42.554
Dug opće države	72.581	81.406	92.671
Inozemna jamstva	8.155	8.530	7.732
Domaća jamstva	7.424	6.797	4.542
Ukupno jamstva	15.579	15.327	12.274
Javni dug	88.160	96.733	104.945
Javni dug (% BDP-a)	49,1	50,1	50,7

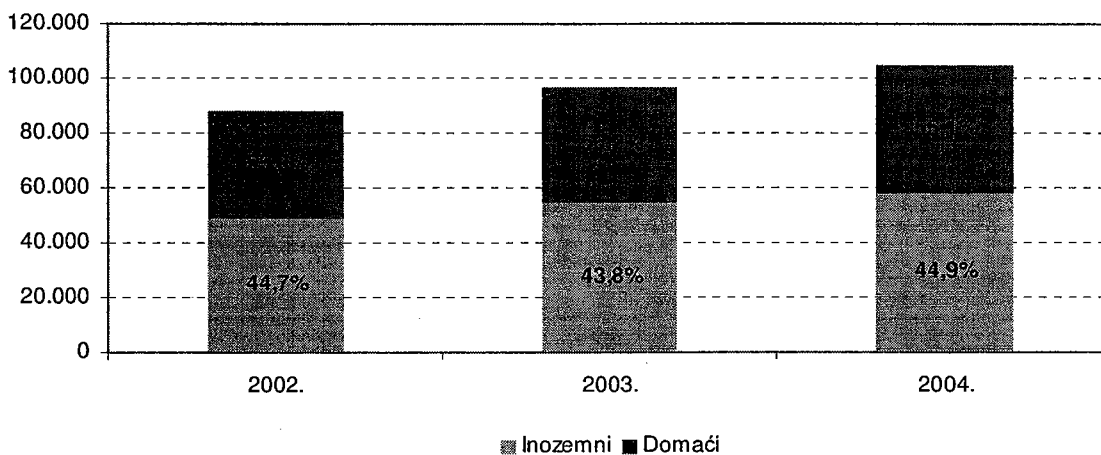
Dug opće države iznosio je krajem 2004. godine 92.671,2 milijuna kuna, odnosno 44,8% BDP-a. Izdana jamstva su u istom razdoblju iznosila 12.274,6 milijuna kuna pa je javni dug iznosio ukupno 104.945,8 milijuna kuna, odnosno 50,7% BDP-a, od čega se na vanjski dug odnosilo 55,1% ukupnog javnog duga. Premda je razina javnog duga od 50,7% BDP-a ispod gornje granice utvrđene Zakonom o proračunu i Maastrichtskim kriterijima, trend njegova porasta u posljednjih nekoliko godina može se okarakterizirati kao nepovoljan. Također, nepovoljan je i trend rasta inozemne komponente javnog duga koja je u prethodnom razdoblju u većoj mjeri pridonijela i visokoj razini vanjskog duga Republike Hrvatske. Zbog toga su tijekom 2004. i 2005. godine poduzete mjere za usporavanje rasta javnog duga i ograničavanje rasta njegove vanjske komponente od kojih su najvažnije snažna fiskalna konsolidacija i okretanje domaćim izvorima financiranja.

Grafikon 6. Kretanje javnog duga i udjela javnog duga u BDP-u

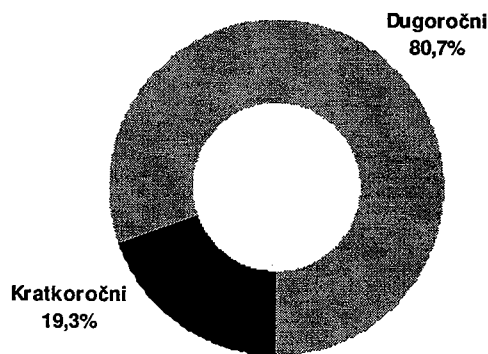
Kao rezultat fiskalne konsolidacije i promjene u politici zaduživanja, rast javnog duga usporen je s 9,7% u 2003. na 8,5% u 2004. godini, pri čemu je rast inozemnog zaduženja smanjen sa 12,1% na 6,4%. Time je udio inozemne komponente javnog duga smanjen s 56,2% na 55,1% ukupnog duga. To je pridonijelo i smanjenju udjela države u vanjskom dugu Hrvatske s 33,3% na 31,9%.

Grafikon 7. Struktura javnog duga prema rezidentnosti (milijuni HRK i % javnog duga)

U ukupnom dugu konsolidirane središnje države, oko 20% odnosi se na kratkoročni dug što obuhvaća izdane trezorske zapise i kratkoročne zajmove kod banaka. Kratkoročno zaduživanje ostvaruje se u najvećoj mjeri izdavanjem trezorskih zapisa (u prvih šest mjeseci 2005. godine izdano je 4,7 milijardi novih trezorskih zapisa), a koristi se za zadovoljavanje trenutnih potreba za likvidnošću.

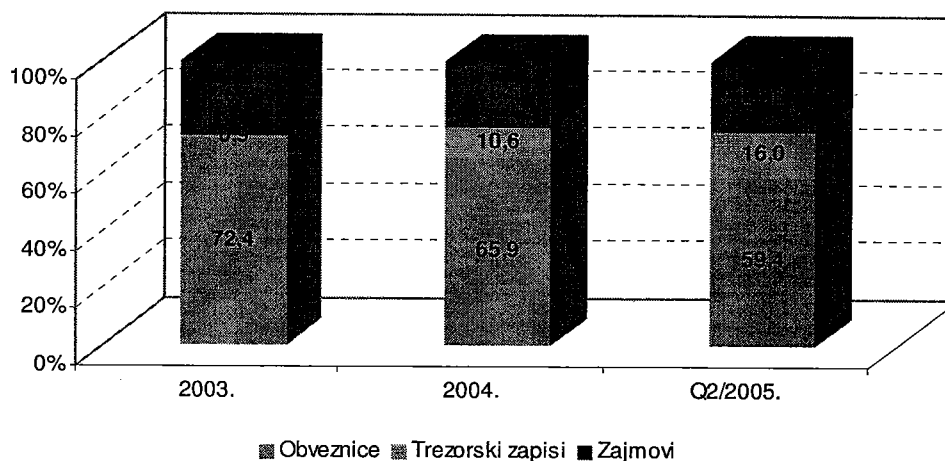
Grafikon 8. Struktura duga konsolidirane središnje države prema ročnosti (30.06.2005.)

na dan 30.06.2005.

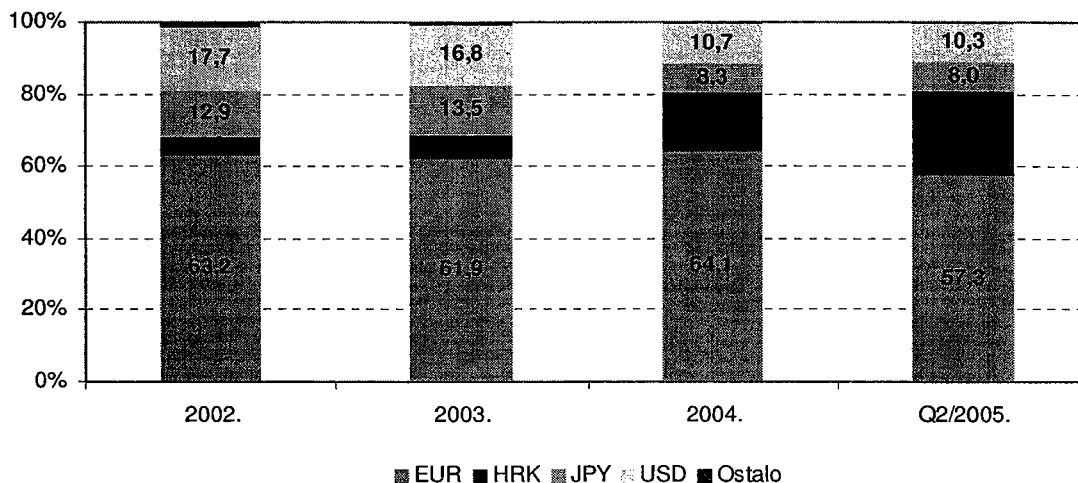
Dug središnje države najvećim je dijelom kreiran izdavanjem obveznica (gotovo 60%) i trezorskih zapisa, dok se na zajmove odnosi oko četvrtina duga opće države. Očiti naglasak na vrijednosne papire kao glavne oblike zaduživanja omogućuje transparentnije i dugoročnije zaduživanje, a pridonosi i produbljanju financijskog tržišta.

Grafikon 9. Struktura duga konsolidirane središnje države prema instrumentima

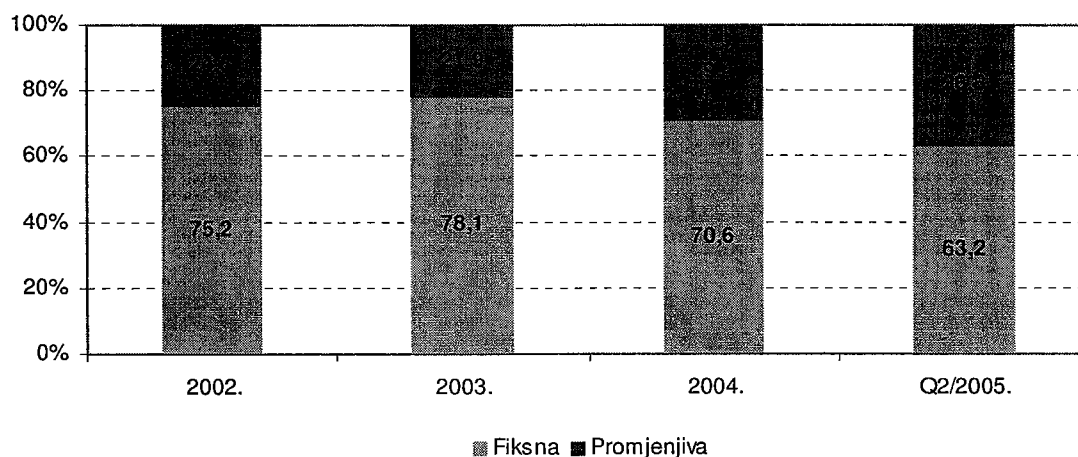

U pogledu valutne strukture, prevladava dug denominiran u eurima (60%), dok se na dug u kunama odnosi 24% ukupnog duga konsolidirane središnje države. Vidljivo je kako značaj zaduživanja u inozemnim valutama opada, a za očekivati je kako će u idućem razdoblju udio duga denominiranog u kunama rasti uslijed promjene u politici zaduživanja k domaćem financiranju i dospijeća obveza u jenima i dolarima. Visok udio duga s fiksnom kamatnom stopom (63%) nešto je niži nego krajem 2004. godine. U svrhu postizanja stabilnosti troškova otplata javnog duga i smanjenja kamatnog rizika, strategija upravljanja javnim dugom predviđa pomak prema instrumentima s fiksnom kamatnom stopom. Tako se za razdoblje 2006.-2008. planira povećati udio duga s fiksnom kamatnom stopom u rasponu od 70 do 75%. Udio duga s varijabilnom kamatnom stopom dodatno će se smanjiti u 2006. godini dospijećem obveznica serije B Londonskog kluba.

Grafikon 10. Valutna struktura duga konsolidirane središnje države

Grafikon 11. Struktura duga konsolidirane središnje države prema kamatnoj stopi

Jedan od razloga relativno visoke razine javnog duga u Hrvatskoj jesu i visoke početne razine duga u trenutku osamostaljivanja. Velik dio domaćeg duga u početku je kreiran izdavanjem obveznica za staru deviznu štednju i tzv. «velikih obveznica» namijenjenih restrukturiranju poduzeća, tako da je domaći dug 1991. godine iznosio preko 6,5 milijardi DEM. Preuzimanjem dijela duga bivše Jugoslavije i reguliranjem dospjelih obveza prema Londonskom i Pariškom klubu koje je omogućilo pristup međunarodnim tržištima kapitala, naglo je porastao i vanjski dug države te je 1998. godine već iznosio 3,3 milijarde EUR. Zaduživanje na inozemnim tržištima kapitala još je više pojačano nakon dobivanja kreditnog rejtinga 1997. godine kako bi se financirao nedostatak domaće štednje i rastući fiskalni deficiti.

Strateške značajke politike zaduživanja u srednjoročnom razdoblju do 2008. godine usko su povezane s ciljevima fiskalne politike koji obuhvaćaju održavanje makroekonomske stabilnosti i jačanje gospodarskog razvoja. Trend ubrzanog rasta vanjskog i javnog duga mogao bi ugroziti makroekonomsku stabilnost budući da povećava izloženost vanjskim

šokovima, a povećava se i rizik neispunjenja preuzetih obveza. Takva bi kretanja mogla negativno utjecati na gospodarski rast.

Jedan od strateških ciljeva fiskalne politike predstavlja i zadržavanje javnog duga ispod razine od 60% BDP-a koja je definirana Maastrichtskim kriterijima. Premda javni dug nije dostigao kritičnu razinu, a trend njegova rasta donekle je usporen u 2004. godini, potrebne su daljnje mjere stabilizacije javnog duga koje obuhvaćaju:

- smanjivanje deficita opće države;
- nastavak i ubrzavanje procesa privatizacije;
- ograničavanje izdavanja državnih jamstava.

U skladu s politikom smanjenja vanjskog duga, u predstojećem razdoblju veći naglasak namjerava se dati zaduživanju na domaćem tržištu kapitala. To će u određenoj mjeri doprinijeti smanjenju izloženosti tečajnom riziku i istovremeno potaknuti razvoj domaćeg tržišta kapitala. Izbor instrumenata za financiranje deficita opće države ovisit će o makroekonomskim uvjetima, vrsti investitora i njihovim preferencijama te monetarnoj politici. U skladu s ciljem povećanja fiskalne transparentnosti, Ministarstvo financija namjerava veći naglasak dati zaduživanju putem instrumenata tržišta novca i kapitala. Tako će se za pokrivanje kratkoročnih obveza države izdavati trezorski zapisi, dok se za podmirenje srednjoročnih i dugoročnih obveza predviđa zaduživanje obveznicama. Inozemno zaduživanje predviđeno je u svrhu refinanciranja dospjelih inozemnih obveza, a ostvarit će se putem zajmova kod međunarodnih financijskih institucija.

Sukladno navedenim mjerama, u slijedećoj tablici prikazana je projekcija kretanja duga opće države i javnog duga. Navedena projekcija napravljena je uz pretpostavku neprotestiranja postojećih jamstava i postupno smanjenje izdavanja novih jamstava.

Tablica 8. Projekcija kretanja neto pozajmljivanja/zaduživanja i duga opće države te javnog duga

	2005.	2006.	2007.	2008.
Neto pozajmljivanje/zaduživanje opće države (% BDP-a)	-3,1	-2,4	-2,2	-2,0
Dug opće države (% BDP-a)	45,1	42,7	42,0	41,4
Javni dug RH (% BDP-a)	51,3	49,0	48,4	47,7

Također, jedan od ciljeva upravljanja javnim dugom u idućem trogodišnjem razdoblju jest i smanjenje inozemnog zaduživanja opće države kako bi se stabilizirala razina vanjskog duga. Otplate i refinanciranjem inozemnih obveza na domaćem tržištu smanjit će se udio inozemne komponente u ukupnom javnom dugu, kao i udio države u vanjskom dugu Republike Hrvatske. Time bi se uvelike smanjila izloženost valutnom riziku i riziku promjene inozemnih kamatnih stopa, a udio inozemnog duga u ukupnom javnom dugu smanjio bi se s 55,1% zabilježenih krajem 2004. godine na oko 39% krajem promatranog razdoblja.

Tablica 9. Projekcija strukture javnog duga

	2005.		2006.		2007.		2008.	
	mil. HRK	% BDP	mil. HRK	% BDP	mil. HRK	% BDP	mil. HRK	% BDP
Javni dug	114.165,5	51,3	117.343,4	49,0	124.250,5	48,4	131.675,9	47,7
Inozemni	56.353,1	25,3	54.045,5	22,6	52.239,1	20,3	50.953,6	18,5
Domaći	57.812,3	26,0	63.297,8	26,5	72.011,4	28,0	80.722,3	29,2

Osjetljivost javnog duga na osnovne rizike

Najvažniji rizici koji bi mogli utjecati na kretanje javnog duga jesu oni vezani za gospodarski rast, fiskalnu konsolidaciju i privatizaciju te za promjene u vanjskom okruženju. Niži rast BDP-a negativno utječe na razinu proračunskih prihoda i povećava opasnost ostvarenja većeg fiskalnog deficita od planiranog. Drugim riječima, niži rast BDP-a ukazuje na slabije poslovanje gospodarskih subjekata koji ostvaruju nižu dobit od očekivane, a to može utjecati na niže ostvarenje prihoda u državnom proračunu. Veći deficit zahtijeva dodatno financiranje koje se, uz nepromijenjene prihode od privatizacije, mora ostvariti novim zaduživanjem.

Drugi faktor koji utječe na moguće kretanje javnog duga, a koji je izravno vezan uz ostvarivanje planiranih deficita, jest uspješnost fiskalne konsolidacije. Prvenstveno se tu misli na uspješnost u snižavanju proračunskih rashoda, odnosno njihovog zadržavanja u planiranim veličinama. Neplanirani rast proračunskih rashoda vodi prekoračenju planiranih deficita i stvara dodatne pritiske za zaduživanjem. Glavni izvor mogućih pritisaka na povećanje rashoda jesu izdaci za mirovine i socijalna davanja zbog nepovoljnih kretanja u demografskoj strukturi stanovništva Hrvatske.

Nadalje, način financiranja fiskalnih deficita utječe na visinu i strukturu javnog duga te na mogućnost dodatnog zaduživanja. Niži prihodi od privatizacije od planiranih zahtijevat će, uz nepromijenjene deficite, dodatno zaduživanje. Ovisno o tome hoće li se država zaduživati na domaćem tržištu ili u inozemstvu, mijenjaju se i rizici vezani za javni dug. Zaduzivanje u inozemstvu uzrokovalo bi porast vanjskog duga Republike Hrvatske koji je krajem 2004. godine dostigao razinu od 82% BDP-a pa bi daljnji rast povećao izloženost Hrvatske vanjskim rizicima, osobito tečajnom riziku. U takvoj situaciji povećane vanjske izloženosti moglo bi doći do promjene u očekivanjima investitora koji bi tražili dodatnu premiju na rizik što bi uzrokovalo nepovoljnije uvjete zaduzivanja za Hrvatsku. S druge pak strane, zaduzivanje na domaćem financijskom tržištu moglo bi u određenoj mjeri utjecati na povećanje vanjskog duga banaka zbog nedostatne privatne štednje tako da bi se učinak na smanjenje ukupnog vanjskog duga Hrvatske smanjio.

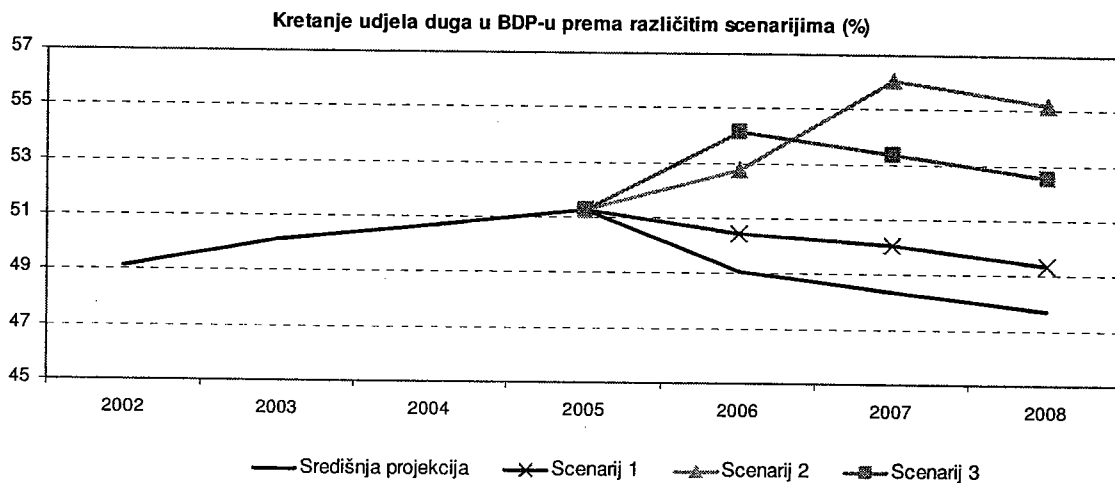
Što se tiče vanjskog okruženja, Hrvatska je svojom gospodarskom aktivnošću prvenstveno vezana za zemlje Europske unije pa bi se eventualno usporavanje rasta u tim zemljama odrazilo i na hrvatsko gospodarstvo. Sporiji rast u zemljama EU-a uzrokovao bi smanjenu apsorpciju hrvatskog izvoza i, vjerojatno, manji priljev turista iz tih zemalja u Hrvatsku što bi dovelo do usporavanja gospodarskog rasta u Hrvatskoj. Ostali rizici vezani za vanjsko okruženje odnose se na rast kamatnih stopa i jačanje eura i američkog dolara što u oba slučaja povećava troškove servisiranja javnog duga i poskupljuje daljnje zaduzivanje.

U daljnjem dijelu teksta provedena je analiza osjetljivosti javnog duga na neke od navedenih rizika. Test se sastoji od osnovnog scenarija kretanja javnog duga u razdoblju od 2005. do 2008. godine koji se temelji na središnjoj srednjoročnoj projekciji makroekonomskih pokazatelja, te od tri alternativna scenarija u kojem se ispituje osjetljivost javnog duga na promjene makroekonomskih i fiskalnih varijabli. Navedeni scenariji jesu:

- Scenarij 1: Realni rast BDP-a i primarnog deficita u BDP-u u 2006. i 2007. godini na razini povijesnog prosjeka umanjeno za jednu standardnu devijaciju;
- Scenarij 2: Udio primarnog deficita u BDP-u u 2006. i 2007. godini na razini povijesnog prosjeka umanjeno za jednu standardnu devijaciju
- Scenarij 3: 10%-tna deprecijacija u 2006. godini.

Rezultati provedenih testova prikazani su na slijedećem grafikonu. Vidljivo je kako najdugotrajniji utjecaj na rast javnog duga ima drugi scenarij, odnosno povećanje primarnog deficita. To potvrđuje jaku vezu između fiskalnih deficita i razine javnog duga te ukazuje na potrebu jače fiskalne konsolidacije. Međutim, zbog visokog udjela javnog duga denominiranog u eurima, najjači kratkoročni utjecaj prisutan je kod deprecijacije.

Grafikon 12. Test osjetljivosti javnog duga

U slijedećoj tablici prikazana je središnja srednjoročna projekcija javnog duga s glavnim makroekonomskim pokazateljima. Prema toj projekciji, udio javnog duga u BDP-u pao bi s 50,7% u 2004. godini na 47,7% u 2008. godini.

Tablica 10. Središnja srednjoročna projekcija

	2004	2005	2006	2007	2008
Središnja srednjoročna projekcija					
Javni dug	50,7	51,3	49,0	48,4	47,7
u tome: dug denominiran u stranoj valuti	33,8	34,2	32,7	32,3	31,8
Promjena javnog duga	0,6	0,6	-2,2	-0,7	-0,7
Tokovi koji uzrokuju nastanak duga	1,4	-0,7	-2,8	-1,1	-1,0
Primarni deficit	2,7	2,0	1,1	0,7	0,5
Prihodi i potpore	46,5	46,1	45,8	43,8	43,1
Primarni izdaci (izdaci bez izdataka za kamate)	49,2	48,1	46,9	44,5	43,7
Automatska dinamika duga	-1,1	-2,0	-1,3	-1,1	-1,1
Doprinos razlike između kamatne stope i stope rasta	-1,2	-1,3	-1,3	-1,1	-1,1
u tome: doprinos realne kamatne stope	0,6	0,5	0,6	0,7	0,8
u tome: doprinos realne stope rasta BDP-a	-1,8	-1,8	-1,9	-1,9	-1,9
Doprinos deprecijacije tečaja	0,1	-0,6	0,0	0,0	0,0
Ostali identificirani tokovi koji uzrokuju nastanak duga	-0,2	-0,7	-2,6	-0,7	-0,4
Prihodi od privatizacije (minus)	-0,2	-0,7	-2,6	-0,7	-0,4
Priznate implicitne ili uvjetne obveze	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostalo (npr. dokapitalizacija banaka)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rezidual, uključujući promjenu imovine	-0,8	1,3	0,6	0,4	0,4
Ključne makroekonomske i fiskalne pretpostavke					
Realna stopa rasta BDP-a (%)	3,8	3,9	4,0	4,1	4,3
Prosječna nominalna kamatna stopa na javni dug (%)	4,7	4,7	4,6	4,9	4,9
Prosječna realna kamatna stopa (nominalna stopa umanjena za promjenu deflatora BDP-a, %)	1,4	1,2	1,4	1,8	1,8
Nominalna aprecijacija (porast vrijednosti eurske vrijednosti domaće valute, u %)	-0,3	2,0	0,0	0,0	0,0
Stopa inflacije (deflator BDP-a, u %)	3,3	3,5	3,3	3,1	3,1
Rast realne primarne potrošnje (deflacirane deflatorom BDP-a, u %)	3,0	1,6	1,3	-1,1	2,3
Povijesne vrijednosti ključnih varijabli (posljednjih 9 godina)			Povijesni prosjek	Standardna devijacija	
Primarni deficit			2,0	2,8	
Realna stopa rasta BDP-a (u %)			4,2	2,3	
Nominalna kamatna stopa (u %) /6			4,8	0,2	
Realna kamatna stopa (u %)			1,2	0,6	
Stopa inflacije (deflator BDP-a, u %)			4,7	1,9	
Udio javnih prihoda u BDP-u			48,9	2,5	

U prvom scenariju pretpostavlja se u 2006. i 2007. rast BDP-a od 1,9% i razina prihoda u BDP-u od 46,4%. Kao posljedica toga udio javnog duga u BDP-u ostaje na razini od oko 50% tijekom promatranog razdoblja da bi u 2008. godini pao na 49,4%. Takvo kretanje duga unatoč pretpostavljenom šoku posljedica je prvenstveno viših proračunskih prihoda nego u osnovnom scenariju što vodi do nižih primarnih deficita i manje potrebe za zaduživanjem. Viši pretpostavljeni proračunski prihodi rezultat su visokog povijesnog prosjeka od 48,9% BDP-a.

Tablica 11. Scenarij 1

	2004	2005	2006	2007	2008
Scenarij 1: Realni rast BDP-a i udio prihoda u BDP-u na razini povijesnog prosjeka umanjenog za jednu standardnu devijaciju					
Javni dug	50,7	51,3	50,4	50,1	49,4
u tome: dug denominiran u stranoj valuti	33,8	34,2	33,6	33,4	32,9
Promjena javnog duga	0,6	0,6	-0,8	-0,4	-0,7
Tokovi koji uzrokuju nastanak duga	1,4	-0,7	-1,5	-0,7	-1,1
Primarni deficit	2,7	2,0	1,5	0,0	0,5
Prihodi i potpore	46,5	46,1	46,4	46,4	45,0
Primarni izdaci (izdaci bez izdataka za kamate)	49,2	48,1	47,9	46,4	45,6
Automatska dinamika duga	-1,1	-2,0	-0,3	-0,1	-1,2
Doprinos razlike između kamatne stope i stope rasta	-1,2	-1,3	-0,3	-0,1	-1,2
Doprinos deprecijacije tečaja	0,1	-0,6	0,0	0,0	0,0
Ostali identificirani tokovi koji uzrokuju nastanak duga	-0,2	-0,7	-2,6	-0,7	-0,4
Rezidual, uključujući promjenu imovine	-0,8	1,3	0,6	0,4	0,4
Središnja projekcija	50,7	51,3	49,0	48,4	47,7
Scenarij 1	50,7	51,3	50,4	50,1	49,4

U drugom scenariju pretpostavlja se šok primarnog deficita izazvanog rastom proračunskih rashoda. Rashodi u 2006. i 2007. godini rastu na prosječno 49,6% BDP-a, što je gotovo 3 postotna boda više nego u osnovnom scenariju. Takvo kretanje rashoda vodi udjelu duga od 55,2% krajem 2008. godine.

Tablica 12. Scenarij 2

	2004	2005	2006	2007	2008
Scenarij 2: Primarni deficit na razini povijesnog prosjeka umanjenog za jednu standardnu devijaciju					
Javni dug	50,7	51,3	52,8	56,1	55,2
u tome: dug denominiran u stranoj valuti	33,8	34,2	35,2	37,4	36,8
Promjena javnog duga	0,6	0,6	1,5	3,3	-0,9
Tokovi koji uzrokuju nastanak duga	1,4	-0,7	0,9	2,9	-1,2
Primarni deficit	2,7	2,0	4,8	4,8	0,5
Prihodi i potpore	46,5	46,1	45,8	43,8	43,1
Primarni izdaci (izdaci bez izdataka za kamate)	49,2	48,1	50,6	48,6	43,7
Automatska dinamika duga	-1,1	-2,0	-1,3	-1,2	-1,3
Doprinos razlike između kamatne stope i stope rasta	-1,2	-1,3	-1,3	-1,2	-1,3
Doprinos deprecijacije tečaja	0,1	-0,6	0,0	0,0	0,0
Ostali indentificirani tokovi koji uzrokuju nastanak duga	-0,2	-0,7	-2,6	-0,7	-0,4
Rezidual, uključujući promjenu imovine	-0,8	1,3	0,6	0,4	0,4
Središnja projekcija	50,7	51,3	49,0	48,4	47,7
Scenarij 2	50,7	51,3	52,8	56,1	55,2

U trećem scenariju pretpostavlja se deprecijacija kune prema euru u iznosu od 10% u 2006. godini, što odgovara razini tečaja od oko 8,3 kuna za euro. Prema tom scenariju, dug već u istoj godini raste na 54,1% BDP-a zahvaljujući visokom udjelu javnog duga denominiranog u eurima. Do kraja promatranog razdoblja udio duga u BDP-u spušta se na 52,6%.

Tablica 13. Scenarij 3

	2004	2005	2006	2007	2008
Scenarij 3: Šok 10%-tne deprecijacije					
Javni dug	50,7	51,3	54,1	53,4	52,6
u tome: dug denominiran u stranoj valuti	33,8	34,2	36,1	35,6	35,0
Promjena javnog duga	0,6	0,6	2,9	-0,8	-0,8
Tokovi koji uzrokuju nastanak duga	1,4	-0,7	2,3	-1,2	-1,2
Primarni deficit	2,7	2,0	1,1	0,7	0,5
Prihodi i potpore	46,5	46,1	45,8	43,8	43,1
Primarni izdaci (izdaci bez izdataka za kamate)	49,2	48,1	46,9	44,5	43,7
Automatska dinamika duga	-1,1	-2,0	3,8	-1,2	-1,3
Doprinos razlike između kamatne stope i stope rasta	-1,2	-1,3	-1,3	-1,2	-1,3
Doprinos deprecijacije tečaja	0,1	-0,6	5,1	0,0	0,0
Ostali indentificirani tokovi koji uzrokuju nastanak duga	-0,2	-0,7	-2,6	-0,7	-0,4
Rezidual, uključujući promjenu imovine	-0,8	1,3	0,6	0,4	0,4
Središnja projekcija	50,7	51,3	49,0	48,4	47,7
Scenarij 3	50,7	51,3	54,1	53,4	52,6

Sva tri scenarija ukazuju na veliki utjecaj deficita na razinu i kretanje duga u budućim razdobljima i na opasnost prekomjerne državne potrošnje te na potrebu čvrste fiskalne discipline. K tome, analiza ukazuje na izrazitu osjetljivost javnog duga na kretanja tečaja te bi u budućnosti trebalo voditi računa o optimalnoj valutnoj strukturi javnog duga.

3.3. Financiranje deficita

Financiranje razdoblju do 2006.-2008. godine u najvećoj je mjeri uvjetovano kretanjem neto pozajmljivanja/zaduživanja konsolidirane opće države, prihodima od privatizacije te dospijecom nekoliko obveznica. Fiskalna prilagodba te s njom u skladu planirano smanjenje deficita smanjit će potrebe za financiranjem. Također, nastavak procesa privatizacije pridonijet će smanjenju tereta zaduženja.

Tablica 14. Financiranje deficita konsolidirane opće države

<i>milijuni HRK</i>	2005.	2006.	2007.	2008.
Neto pozajmljivanje/zaduživanje	-6.884,1	-5.701,4	-5.700,0	-5.524,0
Ukupno financiranje	6.884,1	5.701,4	5.700,0	5.524,0
Inozemne obveze	-4.825,7	-3.154,5	-1.969,3	-2.585,4
Zaduživanje	1.788,4	3.354,4	2.999,0	1.826,6
Otplate	6.614,1	6.508,8	4.968,3	4.412,1
Domaće obveze	13.388,5	5.500,8	8.219,8	9.378,6
Zaduživanje	17.583,2	10.872,8	13.465,4	13.654,8
Otplate	4.194,7	5.371,9	5.245,7	4.276,3
Neto stjecanje financijske imovine	1.678,7	-3.355,0	550,4	1.269,1
od toga: primici od prodaje dionica i ostalih udjela (privatizacija)	659,7	5.060,5	968,7	455,7

U skladu s ciljem usporavanja rasta javnog duga, a posebno njegove inozemne komponente, planirano zaduživanje na inozemnom tržištu putem zajmova kod međunarodnih financijskih institucija služiti će za otplatu dijela dospjelih inozemnih obveza tako da će inozemno financiranje biti negativno u promatranom razdoblju. Udio inozemnog zaduživanja u ukupnom zaduživanju trebao bi pasti s 16% u 2005. godini na nešto iznad 12% u 2008. godini. Zbog činjenice da bi se dio inozemnih obveza refinancirao na domaćem tržištu potrebna je daljnja fiskalna konsolidacija i ubrzavanje procesa privatizacije kako bi se spriječilo ubrzano povećanje domaćeg zaduživanja. Najveći iznos kapitalnih prihoda (prihodi od prodaje nefinancijske imovine i privatizacije) očekuju se tijekom 2006. i 2007. godine sukladno planovima o privatizaciji nekoliko većih poduzeća u državnom vlasništvu.

U razdoblju od 2006.-2008. godine ukupno dospijeva sedam obveznica. Od toga su tri obveznice izdane na domaćem tržištu: u srpnju 2007. godine dospijeva obveznica u vrijednosti 400 milijuna EUR (2,9 milijardi kuna), a u 2008. dospijevaju obveznice u vrijednosti 1 milijardi kuna (svibanj) i 200 milijuna EUR, odnosno 1,5 milijardi kuna (prosinao). Od obveznica izdanih na inozemnom tržištu dospijeva euro-obveznica vrijednosti 300 milijuna EUR (2,2 milijardi kuna) u ožujku 2006. te samurajske obveznice vrijednosti 25 milijardi JPY (1,3 milijardi kuna) u veljači 2006. i lipnju 2008. i 40 milijardi JPY (2,1 milijardi kuna) u srpnju 2007. Uz to, na naplatu dospijevaju i uobičajene siječanjske i srpanjske otplate Londonskom i Pariškom klubu. Tako u 2006. godini na ime Londonskog kluba dospijeva 115,2 milijuna USD (720 milijuna kuna), a u slijedećim godinama po 55,4 milijuna USD (346,1 milijuna kuna) budući da se u srpnju 2006. u potpunosti isplaćuje obveznica Londonskog kluba serije B.

Tablica 15. Projekcija otplate i procjena plaćanja kamata državnog proračuna

<i>milijuni HRK</i>	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Inozemne otplate	5.955,1	4.226,4	3.421,9	6.945,5	5.025,6	6.415,1
Obveznice	3.650,0	2.240,0	1.400,0	5.045,0	3.654,4	5.481,6
Londonski klub	720,0	346,1	346,1	358,8	358,8	0,0
Pariški klub	386,8	373,4	423,1	451,6	0,0	0,0
Svjetska banka	399,4	473,2	481,8	544,2	540,9	499,2
EBRD	43,3	43,3	43,3	42,0	20,0	20,0
EIB	56,5	62,2	68,1	11,2	7,0	7,5
Ostali krediti	699,2	688,3	659,6	492,7	444,5	406,8
Domaće otplate	3.268,4	4.495,7	3.546,3	2.180,1	5.126,0	2.129,5
Obveznice	565,8	3.603,8	2.979,0	272,0	3.290,6	2.121,3
Krediti	2.702,6	891,8	567,3	1.908,1	1.835,4	8,2
UKUPNO OTPLATE	9.223,5	8.722,0	6.968,2	9.125,6	10.151,6	8.544,6
Procjena plaćanja kamata	5.306,0	5.732,0	6.135,7	5.028,4	4.514,9	4.122,1

Napomena: projekcija na dan 21.10.2005.

3.4. Fiskalni rizici

Fiskalni rizici kojima su izložena kretanja prihoda, rashoda, a time i operativnog salda i neto pozajmljivanja/zaduživanja, u najvećoj mjeri ovise o makroekonomskim, socijalnim i političkim prilikama u zemlji, ali i o njihovim kretanjima u zemljama u okruženju. Najznačajniji rizici u srednjoročnom razdoblju koji bi u većoj mjeri mogli utjecati na kretanje neto pozajmljivanja/zaduživanja jesu odstupanje od očekivanih makroekonomskih projekcija, niže ostvarenje prihoda, porast izdataka za socijalna davanja, porast izdataka za subvencije te promjene u vanjskom okruženju. Utjecaj najvažnijih rizika predstavljen je modelom osjetljivosti projiciranog neto pozajmljivanja/zaduživanja na promjene pojedinih varijabli. Osnovni scenarij, koji se temelji na osnovnim srednjoročnim makroekonomskim projekcijama, uspoređuje se s različitim alternativnim scenarijima u kojima dolazi do promjene zadanih varijabli, u ovom slučaju realnog rasta te prihoda i rashoda.

Tablica 16. Pretpostavke osnovnog scenarija i rezultati testa osjetljivosti

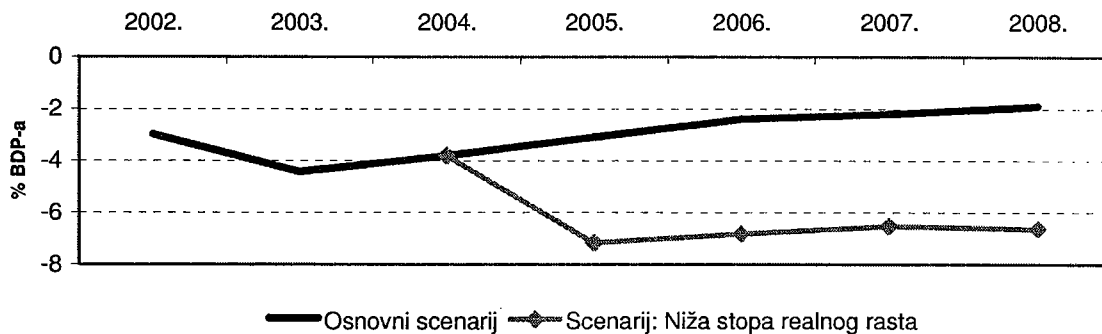
	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
Pretpostavke osnovnog scenarija					
Realni BDP, stopa rasta (%)	3,8	3,9	4,0	4,1	4,3
Stopa inflacije (%)	3,3	3,5	3,3	3,1	3,1
Prihodi, stopa rasta (%)	7,6	6,8	6,8	4,9	5,8
Rashodi, stopa rasta (%)	8,1	6,1	6,0	4,5	5,1
Neto pozajmljivanje (+) / zaduživanje (-)					
Osnovni scenarij (% BDP-a)	-3,8	-3,1	-2,4	-2,2	-1,9
Scenarij: Niža stopa realnog rasta (% BDP-a)	-3,8	-7,2	-6,8	-6,5	-6,6
Scenarij: Niže ostvarenje prihoda (%BDP-a)	-3,8	-4,4	-4,1	-4,9	-5,8
Scenarij: Jednokratni porast socijalnih naknada (% BDP-a)	-3,8	-3,1	-3,2	-2,6	-2,4

Odstupanje od očekivanih makroekonomskih projekcija prije svega podrazumijeva rizik nižeg gospodarskog rasta koji za posljedicu ima slabije ostvarenje prihoda zbog niže gospodarske

aktivnosti i niže porezne osnovice. Usporavanje gospodarskog rasta moguće je kao posljedica usporavanja gospodarskog rasta u zemljama Europske unije i glavnim trgovinskim partnerima Hrvatske što bi se očitovalo kroz smanjenje prihoda od turizma i nižu robnu razmjenu. Važno je spomenuti i mogući daljnji rast cijena nafte koji bi kroz povećanje troškova inputa utjecao na smanjenje proizvodnje. Od domaćih čimbenika, negativan utjecaj na rast svakako bi imalo zaostajanje u provođenju strukturnih reformi što bi značilo zadržavanje visokog udjela države u BDP-u i onemogućavanje ubrzanog razvoja privatnog sektora.

U analizi osjetljivosti na promjenu realne stope rasta, u svakoj se godini alternativnog scenarija pretpostavlja dvostruko niži gospodarski rast od projiciranog. Vidljivo je kako niži rast uzrokuje porast neto zaduživanja u 2005. godini te postupno povećanje odstupanja do razine od 4,7 postotnih bodova iznad projicirane vrijednosti u 2008. godini. Moguće kratkoročne «vatrogasne» mjere u slučaju usporavanja rasta obuhvaćaju uštede na rashodima, dok srednjoročne mjere obuhvaćaju smanjenje opterećenja i udjela države u BDP-u te ubrzano provođenje strukturnih reformi.

Grafikon 13. Scenarij niže stope rasta

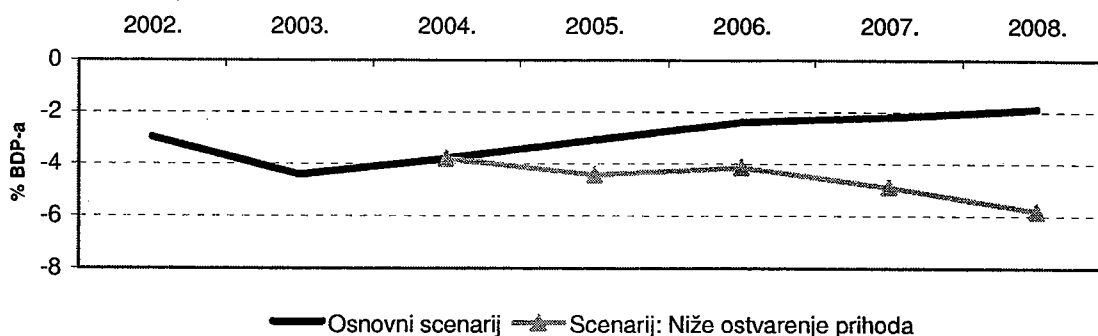

Pretpostavke scenarija

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
Realni BDP, stopa rasta (%)	3,8	1,9	2,0	2,0	2,1
Prihodi, stopa rasta (%)	7,6	-2,6	3,6	5,3	5,3
Rashodi, stopa rasta (%)	8,1	5,5	3,4	5,1	5,6

Dvostruko niža stopa rasta prihoda od projicirane, kao posljedica pretpostavljenih problema u naplati poreznih prihoda, vodi k drugom po redu najvećem rastu neto zaduživanja. Problemi u naplati poreznih prihoda vežu se prvenstveno poreznu evaziju i postojanje neslužbenog gospodarstva. U ovom slučaju, uz ostale pretpostavke na razini osnovne projekcije, neto zaduživanje raste i dostiže 5,8% BDP-a u 2008. godini. Moguće protumjere u slučaju nižeg ostvarenja prihoda jesu jačanje porezne discipline putem financijske policije i unaprjeđenja sustava prikupljanja poreza i smanjenje proračunskih rashoda kao komplementarna mjera. S druge strane, eventualno povećanje poreza kao jedna od mjera malo je vjerojatna.

Grafikon 14. Scenarij niže stope rasta prihoda

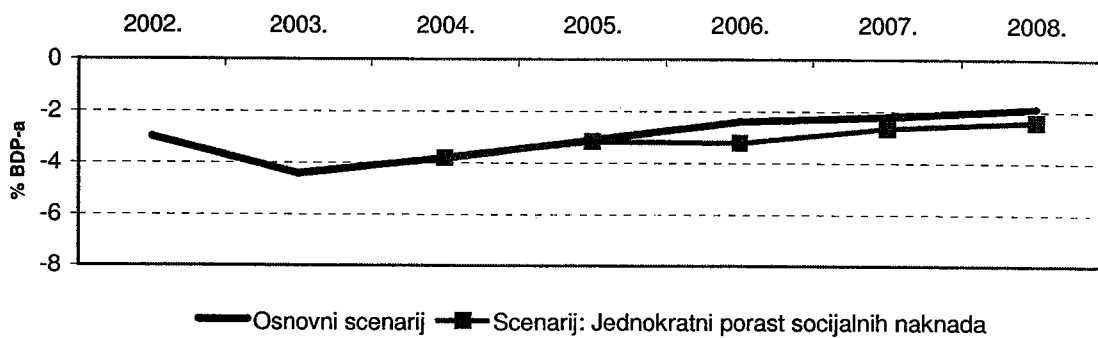
Pretpostavke scenarija

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
Realni BDP, stopa rasta (%)	3,8	3,7	4,0	4,1	4,3
Prihodi, stopa rasta (%)	7,6	3,4	3,4	2,5	2,9
Rashodi, stopa rasta (%)	8,1	5,5	3,4	5,1	5,6

Rizik ubrzanog rasta rashoda prije svega proizlazi iz ubrzanog rasta socijalnih naknada ili subvencija. Neprovođenje planiranih reformi u zdravstvenom i mirovinskom sustavom, koje se u najvećoj mjeri odnose na kontrolu troškova zdravstvene zaštite i indeksaciju mirovina, imalo bi za posljedicu porast izdataka na ime socijalnih naknada. S druge strane, izostanak restrukturiranja i privatizacije javnih poduzeća i ostalih poduzeća korisnika subvencija mogao bi, uz određene socijalne pritiske, dovesti do potrebe za povećanjem subvencija navedenim poduzećima.

Kod analize osjetljivosti na kretanje rashoda, u alternativnom scenariju pretpostavlja se jednokratni porast izdataka u 2006. godini na ime socijalnih naknada ili subvencija u iznosu od 1 milijarde kuna. Taj se šok prenosi u slijedeća razdoblja time što se pretpostavlja nepromijenjena fiskalna politika pa izdaci za navedene kategorije rastu prema stopama projiciranim u osnovnom scenariju, samo uz višu osnovicu iz 2006. godine. Unatoč različitim projiciranim stopama rasta socijalnih naknada i subvencija, ukupni učinak početnog šoka, mjeren udjelom neto pozajmljivanja/zaduživanja u BDP-u, je jednak je u oba slučaja. Kao mjere za uklanjanje navedenih rizika jesu uvođenje plaćanja participacije za usluge u osnovnom zdravstvenom osiguranju i prebacivanje dopunskog osiguranja na privatni sektor te revidiranje formule za indeksaciju mirovina na osnovu kompozitne formule prema rastu plaća i troškova života. Za otklanjanje rizika od povećanja subvencija potrebno je nastaviti s ubrzanom restrukturiranjem i privatizacijom poduzeća koja koriste državne subvencije, prije svega u sektoru brodogradnje i metalne industrije.

Grafikon 15. Scenarij porasta rashoda

Pretpostavke scenarija

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
Realni BDP, stopa rasta (%)	3,8	3,7	4,0	4,1	4,3
Prihodi, stopa rasta (%)	7,6	6,4	3,7	5,8	5,9
Rashodi, stopa rasta (%)	8,1	5,5	4,4	5,1	5,6